

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

**A halált okozó súlyos testi sértés és a szándékos emberölés
elhatárolása a Szegedi Királyi Ítéltábla gyakorlatában
(1891-1900)**

Kézirat lezárásának dátuma:

2024.12.06.

A dolgozatban, annak érdemi tartalmát tekintve a mesterséges intelligencia nem került felhasználásra.

Tartalom

<i>I. Bevezetés</i>	3
<i>II. Dogmatikai háttér</i>	4
<i>III. Az elhatárolás okai és relevanciája</i>	7
<i>IV. A tárgyi tényezők</i>	9
<i>IV.1. Az elkövetési eszköz</i>	9
<i>IV.2. Az elkövetés körülményei és módja</i>	15
<i>IV.3. Az okozott sérülés helye és jellege</i>	20
<i>IV.4. Az elkövető kijelentései</i>	23
<i>IV.5. Az elkövetőnek a cselekmény elkövetése utáni magatartása</i>	24
<i>V. Az alanyi tényezők</i>	26
<i>V.1. Az elkövető személyi tulajdonságai</i>	26
<i>V.2. A bűncselekményt kiváltó indítók</i>	28
<i>V.3. A bűncselekmény elkövetését megelőző pszichikus folyamat feltárása</i>	31
<i>V.4. Az elkövető sértetthez fűződő viszonya</i>	32
<i>VI. Konklúzió</i>	33
<i>VII. Szakirodalomjegyzék:</i>	35
<i>VIII. Döntvények</i>	40
<i>IX. Levéltári forrásjegyzék</i>	40

*„Egy tettet nem lehet megmagyarázni se egy okkal, se többel,
hanem minden tett mögött ott az egész ember, a teljes életével.”*

Kosztolányi Dezső: Édes Anna

I. Bevezetés

A Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának Magyar Jogtörténeti Tanszékén hagyomány a levéltári kutatás, ezért kutatásom alapjául olyan bűncselekménytípusokat választottam, amelyek nagy számmal megtalálhatók a Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltár szegedi központjában, a Szegedi Királyi Ítéltábla büntetőügyei között. Finkey Ferenc Anyagi igazság és téves eszmék a büntetőeljárásban¹ című műve adta a gondolatot, hogy az ölési és a testi sértési szándék elhatárolási kérdéseire alapozzam a kutatásom, így esett a választásom a halált okozó testi sértés és a szándékos emberölés bűncselekményekre.

Mindezek alapján a kutatásom fókuszában a Csemegi-kódex² különös részében szabályozott halált okozó súlyos testi sértés és szándékos emberölés bűncselekmények elhatárolási kérdései állnak a Szegedi Királyi Ítéltábla joggyakorlatában az 1891 és 1900 közötti időszakban. Az 1890. évi XXV. törvénycikk az addigi kettőből tizenegy ítéltáblát hozott létre, a Szegedi Királyi Ítéltábla³ e jogszabály alapján 1891-ben kezdte meg a működését, amelynek következtében 1891-től vizsgáltam a büntetőügyeket.

Az elhatárolási kérdések feltárásához a dolgozat minden fejezetét három részre osztottam. Először az 1878. évi V. törvénycikk hatályba lépése, tehát az 1880 előtti szakirodalmat elemzem, majd az Ítéltábla és a Magyar Királyi Curia vonatkozó ítélkezési gyakorlatát 1891 és 1900 között a hozzá kapcsolódó korabeli szakirodalommal. Ezt követően többször hivatkoztam a vizsgált korszakot követően megjelent szakirodalmi forrásokra, mert a Csemegi-kódex megjelenése után évtizedekkel is hivatkoznak a kódex dogmatikai tételeire, és e művek hozzájárulnak a kutatásom alapját képező elhatárolási kérdések minél teljes körűbb elemzéséhez. Ezek a művek a korábbi joggyakorlat alapján vontak le következtetéseket, így indokolt a jelen dolgozatban felhasználni azokat a műveket, amelyek az általam vizsgált időszakot követően jelentek meg. Azért választottam ezt a hármas felosztást, mert így tudom a

¹ FINKEY, 1927, 4-5. pp.

² LÉVAY, 2020, 25-41. pp., ANTALÓCZY, 2013, 50-100. pp., NAGY, 1926.

³ A továbbiakban Ítéltábla.

legszemléletesebben bemutatni a joggyakorlatban fejlődő és megszilárduló büntetőjogi dogmatikát.

A kutatásom módszertanának egyik eleme a primer és a szekunder források alapján a halált okozó súlyos testi sértés, tehát a testi sértés egyik minősített esetének és a szándékos emberölés teljes dogmatikai elemzése annak érdekében, hogy a két bűncselekmény közötti elhatárolási kérdések napvilágot lássanak. A másik eleme a levéltári források és a Magyar Királyi Curia releváns döntvényei alapján a halált okozó súlyos testi sértés és a szándékos emberölés megállapíthatóságának, elhatárolásának vizsgálata a Szegedi Királyi Ítéltábla joggyakorlata alapján a 19. század utolsó évtizedében.

A Csongrád-Csanád Vármegyei Levéltár szegedi központjában a hetvenes és a nyolcvanas években az Ítéltáblai anyagok jelentős része leselejtezésre került, ezért kevés olyan ügy van, amelyben megtalálható az ítéltáblai ítélet indokolási része, a curiai fellebbezés és az elsőfokú, illetve a másodfokú ítélet is, tehát a teljes pertest. Jelen dolgozatomban a vizsgált évtized büntetőügyeiből a dolgozat témáját képező két bűncselekmény tárgyában azt a 47 büntetőügyet dolgoztam fel, amelyekben kifejezésre jut az ölési és a testi sértési szándék elhatárolásának kérdése. A dolgozat egyes fejezeteiben minden jogeset többször előfordul, és mindig csak annyira fejtettem ki a tényállást, amennyire azt az adott elemzési szempont kívánta.

A kutatásom primer forrásai a Szegedi Királyi Ítéltábla büntetőügyei, a Magyar Királyi Curia döntvényei és az 1878. évi V. törvénycikk indokolása. A válogatott szekunder források egyrészt a korszak nagy büntetőjogászainak kiemelkedő munkái úgy, mint Pauler Tivadar, Löw Tóbiás, Edvi Illés Károly, Finkey Ferenc és Angyal Pál.⁴ Másrészt napjaink büntetőjogtörténettel foglalkozó jogtörténészeinek olyan munkái, amelyek igazán relevánsak a vizsgált korszakot illetően, így Balogh Elemér, Bató Szilvia és Mezey Barna.⁵

A vizsgált időszakban kimunkált elhatárolási szempontok, a szegedi joggyakorlatból hozott jogesetek hozzájárulnak a hatályos jogfejlődés történeti alapjainak megértéséhez, különös tekintettel a 3/2013. Büntető Jogegységi Határozatra, ami a testi sértési és az emberölési szándék elhatárolásáról szóló elvi jelentőségű döntés.

II. Dogmatikai háttér

Pauler Tivadar álláspontja szerint a súlyos testi sértés önálló büntettként való kriminalizálása fokozatosan alakult ki. Miután ez végbement, akkor már nemcsak önálló büntettként, hanem más büntettekkel, mint végrehajtási eszközeik (rablásnál) vagy mint

⁴ PAULER, 1869., LÖW, 1880., EDVI, 1895., EDVI, 1915., FINKEY, 1902., FINKEY, 1927., ANGYAL, 1909.

⁵ BALOGH, 2008, 1-4. pp., BALOGH, 2023., BATÓ, 2012.

következményeik fordulnak elő (erőszakos nemi közösülésnél) és ezekben az esetekben a főbűntett súlyosbítását vagy bűnhalmazatot szülnek, más esetben a bűntett minősített kísérletét képezik (gyilkosságét például).⁶

A Csemegi-kódex az emberölés két esetkörét szabályozta: a gyilkosságot, melyet csak előre megfontolt szándékból lehetett elkövetni, és a szándékos emberölést, mely esetében az elkövető az ölési szándékot nem fontolta meg előre. Minősített esetei az emberölésnek az erős felindulásból elkövetett emberölés, a felmenő vagy lemenő ágbeli rokon és házastárs megölése, az öngyilkosságra rábírás, a gyermekölés, a magzatelhajtás és a bünszövetségben történő elkövetés voltak.⁷

Az első magyar büntető törvénykönyv XX. fejezete szabályozta a testi sértés eseteit. A könnyű testi sértés vétsége akkor valósult meg, ha a sérülés vagy betegség nyolc napnál tovább nem tartott, ha a gyógyulási idő a nyolc napot meghaladta, de a húsz napot nem, a súlyos testi sértés vétsége jött létre, míg az ennél hosszabb gyógyulási idő esetén a súlyos testi sértés büntette miatt kellett az elkövetőt felelősségre vonni.⁸

Minősített esetét alkotta a törvényi tényállásnak, ha az elkövető ezeket a deliktumokat a felmenője sérelmére valósította meg, ha a bűncselekmény következtében a sértett elveszítette valamilyen képességét („beszélő, halló, látó vagy nemző tehetségét”), ha a sértett elméje megzavarodott, ha betegsége hosszú ideig tartott, illetve, ha foglalkozásának gyakorlására képtelenné vált (302-303. §). Ugyancsak súlyosabban rendelte büntetni a Csemegi-kódex a testi sértést, ha terhes állapotban lévő nőn követték el, és ennek következtében a nő a méhmagzatát elvesztette (304. §). A legsúlyosabb büntetéssel fenyegető alakzata a testi sértésnek az volt, amikor annak eredményeként a sértett halála bekövetkezett (306. §).

A testi sértés az emberölés mellett kiegészítő (*subsidiarius*) cselekménynek minősült. Az emberölést (a szándékos és a gondatlan alakzatát is) a legtöbb esetben testi sértés által hajtották végre, ezekben az esetekben pedig az emberölés elnyelte a testi sértést (*törvényes absorptio*). Testi sértést, mint önálló cselekményt csak akkor lehetett megállapítani, ha az elkövető cselekménye emberölést vagy ölési kísérletet nem valósított meg.⁹

Ugyanígy viszonyban állt a testi sértés a rabláshoz és az erőszakos nemi közösüléshez, esetleg a magzatelhajtáshoz. Ezen kívül a rablásnál és több súlyosabb cselekménynél (kitétel,

⁶ PAULER, 1869, 176-185. pp., ANGYAL, 1909, 39-44. pp., FINKEY, 1902, 606-614. pp.

⁷ 1878. évi V. törvénycikk XVIII. fejezet.

⁸ Uo.

⁹ FINKEY, 1902, 599-606. pp.

személyes szabadság megsértése) a testi sértés, illetőleg annak súlyosabb esetei, az illető cselekmény minősített alakzatait (törvényes egység) alkották.¹⁰

A Btk. úgy fogalmaz, hogy „ha a súlyos testi sértés folytán a megsértett halála következett be: a büntetés tíz évig terjedhető fegyház.” Ez alapján a Btk. tehát szigorúan büntetendőnek tartotta azt az esetet, amikor a halál bár nem volt célja, de valószínűséggel előrelátott következménye volt a testi sértésnek. Ez a valószínűség fellelhető a sértés minőségében, eszközeiben, helyében, idejében és a sértett személyes adottságaiban, valamint viszonyaiban. Példaként hozom azt az esetet, amellyel Csemegi az indokolásban érvelt: egy gyenge testfelépítésű gyermeket a nevelője télvíz idején egy hideg, fűtetlen kamrába zárt nevelési célzattal. A gyermek halála esetében beigazolódott, hogy a nevelő a cselekmény halálos következményének valószínűségét az említett körülményből előre kellett, hogy lássa annak ellenére, hogy ölési szándéka nem volt.¹¹

Összegzésképpen elmondható, hogy halált okozó testi sértés valósult meg, ha az elkövető szándékos cselekménye testi sértés előidézésére irányult, de a magatartással okozati összefüggésben a sértett halála is bekövetkezett, viszont az elkövetőt a halálos eredmény tekintetében csak gondatlanság terhelte.

Edvi Illés Károly A magyar büntetőtörvények zsebkönyvében¹² úgy definiálta a szándékosságot, mint öntudatos szabad elhatározást valamely cselekvésre vagy mulasztásra, mely jogsértést eredményez. A szándék, a *dolus* tudati oldala, tehát a jogsértő eredmény előrelátása, akarati oldala pedig a jogsértő eredmény akarása volt. A szándék keletkezését tekintve lehetett előre megfontolt, ilyen a Btk. 278. § szerinti gyilkosság büntette, lehetett előre meg nem fontolt, mint a Btk. 279. § szerinti szándékos emberölés, és végül lehetett rögtönös, mint a Btk. 281. § szerinti erős felindulásban elkövetett emberölés.

Irányát tekintve különbséget tettek határozott (*dolus determinatus*) és határozatlan szándék (*dolus indeterminatus*) között. *Dolus determinatus*ról volt szó akkor, ha a tettes egy kizárólagos, vagy több, de teljesen összefüggő eredmény előidézésére irányozta az akaratát. Az ilyen szándék, tekintettel az akarat világosságára és szilárdságára súlyosabb beszámítás alá esett, mint a határozatlan szándék. A *dolus indeterminatus* nem egy jogsértésre irányult világosan és határozottan, hanem több lehetséges vagy valószínű eredményt átfogott anélkül,

¹⁰ PAULER, 1869, 179-181. pp.

¹¹ 1878. évi V. törvénycikk indokolása 436-438. pp.

¹² EDVI, 1895, 128-132. pp.

hogy a tettes mindet meg akarta volna valósítani egyszerre. A szándék ezen faja az ingatagságánál fogva mindig enyhébb beszámítás alá esett.¹³

A szándékos emberölés legfőbb ismérve a nem előre megfontolt szándék volt, amely alatt olyan szándékot kellett érteni, melynél a tudat és az akarat azon átgondoltsága és intenzivitása, mely a *dolus praemeditatus*, vagyis az előre megfontoltság ismérve, hiányzott. Az előre megfontolt szándék alá tartozott az indulatos és a rögtönös szándék is, de a 279. § szerinti szándékos emberölés az előre megfontolt szándéknál enyhébb, a rögtönös szándéknál pedig súlyosabb, így a kettő között foglalt helyet. A nem előre megfontolt szándék is megfontolt szándék, de nem előre megfontolt. Finkey Ferenc úgy oldotta fel ezt a problémát, hogy itt hiányzott a számítás, a lélek nyugodtsága és a hosszabb meggondolás, a szándék itt felületesen átgondolt vagy hosszabb ideig tartó izgatottságból eredő elhatározásnak az eredménye.¹⁴ A jogesetekben utalok bővebben az elhatárolás konkrét szempontjaira.

III. Az elhatárolás okai és relevanciája

Az elhatárolásnak a büntetőjogban általánosságban az a szerepe, hogy két vagy adott esetben több bűncselekményt, melyek elkövetési magatartása, elkövetési módja vagy eredménye megegyező, mely szempontok szerint tudjuk elkülöníteni egymástól. Ezzel lehet megállapítani, hogy az adott bűncselekmény pontosan mely különös részi törvényi tényállás keretei közé illik.¹⁵

Csemegi Károly¹⁶ az 1878. évi V. törvénycikk indokolásában felhívta a figyelmet egy fontos elhatárolási szempontra. Mindig a *causalis nexus*, tehát az okozati összefüggés alapját kell helyesen megállapítani.¹⁷ Fenn kell állnia a *causalis nexusnak* a sértés, mint az ok és a halál, mint okozat között. Továbbá okozati összefüggésnek kell lenni a közbenső okok és a sértés között is. Ennek értelmében olyan cselekmény, mulasztás vagy esemény, mely kívül áll a tettes cselekménye által okozott sérelem határán: nem esett a tettes felelősségébe. Az ilyen kívül álló ok megszakította a *causalis nexus* és a további fejleményeknek önálló tényezőjévé válik. Példának okáért ilyen esetekben fennforgott a szándékos emberölés kísérlete, de soha nem a bevégzett szándékos emberölés. Ezekben az esetekben a bíró gondolatban eltávolította az események láncolatából a tettes által okozott sértést és azt a kérdést tette fel, hogy

¹³ EDVI, 1895, 130-132.pp., FINKEY, 1902, 293-299. pp.

¹⁴ FINKEY, 1902, 296-299. pp., EDVI, 1895, 118.124. pp., FINKEY, 1902, 576-580. pp. FINKEY, 1927, 29-33. pp., ANGYAL, 1909, 285-286. pp.

¹⁵ FINKEY, 1927, 3-6. pp., FINKEY, 1902, 350-358. pp., ANGYAL, 1909, 395-397. pp.

¹⁶ TÓTH, 2018, 27-39.pp., ERDEI, 2001, 11-39. pp., GEORGIÁDES, 1996, 32-45. pp., EDVI, 1904/a, 9-27. pp., EDVI, 1904/b, 5-11. pp., VAVRIK, 1899, 313-317. pp., MEZEY, 2001, 65-75. pp., HAJNAL, 1944, 40-93. pp.

¹⁷ Az 1878. évi V. törvénycikk indokolása 404-408. pp.

bekövetkezett volna-e a halál ugyanazon időben, abban az esetben is, ha a sértést a tettes nem követte volna el.¹⁸

Az 1878. évi V. törvénycikk indokolása a szándékos emberölés és a halált okozó testi sértés elhatárolása tárgyában rögzítette, hogy az elkövetőnek a cselekmény véghezvitele időpontjában fennálló konkrét tudattartalma alapján történhet az elhatárolás, amelyre a külvilágban megnyilvánult tárgyi (objektív) és alanyi (szubjektív) tényezőkből lehetett következtetni.¹⁹

Pauler Tivadar és Finkey Ferenc arra a következtetésre jutottak, hogy a büntetőjogi dogmatika értelmét a bíróságok gyakorlatában kell keresni.²⁰ Ennek okán a nagy nehézséget jelentő emberölési és testi sértési szándék elhatárolási kérdéseire a fővárosi bíróságok joggyakorlatát vizsgálva keresték a választ.²¹ A dolgozatban az eddig nem vizsgált szegedi joggyakorlatot kívánom bemutatni a tárgyi és alanyi tényezők feltárása mellett.

Vizsgáltam az elkövetés körülményei szempontjából, a bűncselekmény tárgyi oldalát tekintve, a bűncselekmény elkövetéséhez használt eszközt (pl.: kés, bot, kocsilőcs, forgópisztoly), majd az elkövető által a bántalmazáskor kifejtett erőt, az ütés, a szúrás, a lövés irányzottságát, a többszöri támadást.²² Ezt követően számításba vettem a sérülés helyét, amennyiben a sértett testén életfontosságú szervet ért a bántalmazás, abból emberölési szándékra lehetett következtetni.²³ Jelentőséget tulajdonítottam az elkövető kijelentéseinek (pl.: „most megdöglesz”) és a cselekmény kifejtése utáni magatartásának, valamint annak, hogy szándékában állt-e a cselekményt eltitkolni.²⁴

Az elkövető tudatában megjelenő alanyi oldalon tanulmányoztam az elkövető személyes tulajdonságait (erőszakos, indulatos természetét, „boros állapotát”) és az elkövetőben a cselekményt kiváltó indítóokot (a sértett provokatív magatartását).²⁵ Ugyanakkor elengedhetetlen feltárni az elkövető szándékának megállapításához a cselekmény elkövetéséhez vezető eseményeket (előzetes szóváltást, kocsmai verekedést, haragos viszonyt),

¹⁸ LÖW, 1880, 474-487. pp.

¹⁹ *Az 1878. évi V. törvénycikk indokolása* 170-176. pp.

²⁰ PAULER, 1869, 176-185. pp., FINKEY, 1902, 359-358. pp.

²¹ Pauler a Marosvásárhelyi Királyi Ítéltábla, míg Finkey a Fővárosi Királyi Ítéltábla gyakorlatát vizsgálta.

²² Kés, karó: MNL CSML KL VII. 1. Szegedi Királyi Ítéltábla iratai: IV.1894/28., II.1891./6. A továbbiakban a fondjegyzék a következő rövidítéssel fog szerepelni: MNL CSML KL VII.1. Sz.K.Í.

Kés: C. 559/83. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető Jog Tára*. VII. kötet, 1884, 380-390. pp.

Többszöri támadás: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./587.

²³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII. 1.: IV.1895/281., IV.1898./484.

²⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895/2108.

²⁵ C.9410/87. M. f. h. V. 332. In: MÁRKUS DEZSŐ: *Felsőbíróságaink elvi határozatai*. Grill Károly Császári és Királyi Udvar Könyvkereskedése, Budapest, 1894, 348-352. pp.

amely szorosan összefügg az elkövető és a sértett közötti kapcsolat vizsgálatával (pl.: rokonság, házasság, szeretői viszony).²⁶

IV. A tárgyi tényezők

IV.1. Az elkövetési eszköz

A halált okozó testi sértésnek és a szándékos emberölésnek számtalan elkövetési módoszata volt, hiszen ugyanazon cselekmény a legkülönbözőbb módon és eszközökkel hajtható végre. A Btk. ezért ebben a két tényállásban nem szabályozta az elkövetési módozatot és az elkövetési eszközt, hanem csak az eredményről rendelkezett, ami pedig a sértett halála.²⁷

A tett elkövetésében nagy szerepe volt az elkövető által választott eszköznek, hiszen a használt eszköz minőségéből állapíthatjuk meg, hogy fennállt-e az okozati összefüggés a cselekvés és a bekövetkezett eredmény között.²⁸ Ehhez elengedhetetlen az eszköz alkalmas vagy alkalmatlan voltának a vizsgálata. Alkalmatlan eszközzel ugyanis lehetetlen büntetőjogilag releváns cselekvést elkövetni.²⁹

Az elkövetés leggyakoribb módozatait kettő csoportba lehet osztani. Egyrésről, amikor az elkövető saját erejét alkalmazta, vagyis a saját szervei (pl. keze, lába) vagy mesterséges eszközök (pl. kés, forgópisztoly, revolver, bot, pálca, dorong, tégl) által fejtette ki a cselekményét. Másrésről, pedig amikor az elkövető idegen erő felhasználásával, akár harmadik személy igénybevétele, más személy tevékenységének megakasztása, állatok, gépek vagy a természet erejének felhasználása által fejtette ki a cselekményt.³⁰

A szegedi joggyakorlatban meglehetősen sokféle elkövetési eszköz fordult elő a vizsgált időszakban, ezekből számarányukban kiemelkednek a szúró-vágó eszközzel elkövetett bűncselekmények. Leggyakrabban az elkövetők kést, zsebkést, csontnyelű kést, valamint talpvágó kést használtak, melyeket könnyen maguknál tudtak tartani egy esetleges erőszakos konfliktus esetén.³¹ Ez történt abban a büntetőügyben, amelyben a vádlott egymás után többször is a sértettre támadt, dulakodtak, majd a vádlott kést vett elő és hasba szúrta a sértettet. Az Ítélet tábla szándékos emberölésnek minősítette az esetet.³² Egy másik ügy tényállása szerint a

²⁶ Kocsmai verekedés: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII. 1.: IV.1895/2094., szeretői viszony: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII. 1.: IV.1898/484.

²⁷ *Az 1878. évi V. törvénycikk XX. fejezete*

²⁸ BATTASZÉKY, 1891, 156-157. pp., CSATSKÓ, 1868/a, 88-92. pp., CSATSKÓ, 1868/b, 177-178. pp., CSEMEGI, 1862, in: Csemegi Károly művei 1. kötet, 1904, 101-136. pp.

²⁹ FINKEY, 1902, 246-248. pp., GÖDÖNY, 1970, 5-15. pp., SÍK, 1882, 183-184. pp.

³⁰ FINKEY, 1902, 247-249. pp.

³¹ BARNA, 1878, 193-199. pp., BARNA, 1887, 33-34. pp., CSUKÁSSY, 1875, 13-289. pp.

³² MNL CSML KL. Sz.K.Í. VII.1.: II.1891/6.

vádlt megátadta a sértettet a saját házában, de a sértettnek és feleségének sikerült bezárkóznia a szobába, ahová a vádlott az ajtót döngetve igyekezett bejutni. Miután az ajtón való bejutással nem járt sikerrel, a vádlott a kert felé néző ablakhoz ment, két kezével és felső testével bebújt az ablakon és nagy erővel hasba szúrta a felé lépő sértettet. A sértett az ablak alatt nyomban összerogyott. Ezt követően a vádlott bemászott az ablakon, az ablak alatt összerogyott sértetthez ment és a késsel tovább bántalmazta, a boncjegyzőkönyv szerint a sértett testén húsnál is több szúrást ejtett, a sértett halálát a hasi és a hetedik és nyolcadik borda közötti szúrás együttesen idézte elő. Az Ítéltábla megállapította a vádlott ölési szándékát, ezért a tett szándékos emberölésnek minősült.³³ Szintén szándékos emberölés került megállapításra, amikor az elkövető csontnyelű késével szúrta hasba a sértettet a Fehér kereszthez címzett kocsmában, vagy amikor a kés használata a ruházatból hirtelen előrántva történt.³⁴

A Magyar Királyi Curia a korszakban gyakran foglalt állást a kés, mint öldöklő eszköz használatáról. A következő állásfoglalás releváns az előbbieken vizsgált jogesetek kapcsán: „a test nemesebb részének öldöklő eszközzel és megfelelő erő kifejtése mellett szándékosan történő halálos megsebzéséből emberölési szándékra kell következtetni.”³⁵

Szúró-vágó eszköznek minősült továbbá a bicska és az Ítéltábla halált okozó súlyos testi sértést állapított meg abban az esetben, amikor kocsmai kártyázás alkalmával a sértett adósságot halmozott fel a vádlottal szemben, majd az udvaron a vádlott bicskával mellkason szúrta a sértettet.³⁶ Abban az ügyben viszont szándékos emberölés került megállapításra, amikor kocsmai mulatozás alkalmával a vádlott hátba szúrta a sértettet bicskájával, ugyanis a zsebkésnek az emberi élet kioltására alkalmas módon való használata már önmagában véve is elegendő volt a szándékos emberölés megállapítására, különösen, ha annak használata nem valamely támadás elhárítására szolgált, mint jelen esetben.³⁷ Könnyen, észrevétlenül elrejtethető és fizikai közelségben tartható a zsebkés is, mint abban az esetben, amikor az elkövető a táncteremben való mulatozás idején zsebkését olyan erővel szúrta a sértett mellkasába, hogy az beletört. Az Ítéltábla szándékos emberölés büntetében marasztalta a vádlottat.³⁸ Ugyanez a minősítés abban az esetben, amikor a 13 éves vádlott a nyitott zsebkését előrántva azzal a sértettet nyakon szúrta.³⁹ Itt kell megemlíteni a mezőgazdasági munkálatokhoz használt

³³ Húsnál is több késszúrással ölt a vádlott: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./353.

³⁴ Csontnyelű késsel hasba szúrta a sértettet: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1602.

Ruházatból hirtelen előrántva a kés: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1682., IV.1898./2171., IV.1898./2194.

³⁵ C. 559/83. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. VII. kötet, 1884, 380-390. pp.

³⁶ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./281.

³⁷ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./307.

³⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./46.

³⁹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1370.

vasvillát abban az esetben, amikor a vádlott szándékosan összekeverte a birkanyájákat abból a célból, hogy a birkaállományát javítsa, majd vasvillával hasba szúrta a jogosan felháborodó szegedi pusztai bojtár sértettet. Szándékos emberölés került megállapításra.⁴⁰ További szúróvágó jellegű elkövetési eszköznek minősült és ölési szándék realizálódott a fejsze használatakor, amikor a terhelt fejszével ütötte meg többször az alvó feleségét, valamint abban az esetben is, amikor az elkövető a talpvágó késével a felesége és a karján ülő egyéves kisfiú felé szúrt több alkalommal.⁴¹

Azon elkövetési eszközök sorába tartozott a forgópisztoly, a revolver és a kétsövű pisztoly, amelyeket az elkövetőn kívülálló, idegen erő hajtott. A fegyver gépi ereje a cselekvő hatalma alatt állt, annak alanya.⁴² A Magyar Királyi Curia úgy foglalt állást, hogy a „lőfegyver az orvosszakértőileg tett kísérletek eredménye szerint közelről elsütve, emberi élet kioltására is alkalmas eszköznek mutatkozik.”⁴³

Abban a büntetőügyben, amelynek tényállása szerint az elkövető a kukoricaföld őrzése céljából magához vette a forgópisztolyát, majd megpillantva a sértettet, őt a karja alatt mellbe lőtte, a Szegedi Királyi Ítéltábla azt állapította meg, hogy a vádlott ellenséges szándékkal vette üldözőbe a sértettet emberi élet kioltására alkalmas eszközzel, a forgópisztollyal. Ezért szándékos emberölés kísérletét állapította meg, ugyanis a sértett halálának elmaradása a gyors orvosi ellátásnak volt köszönhető.⁴⁴ Szándékos emberölésnek minősültek azok az esetek is, amikor az agresszív természetű vádlott hátba lőtte az őt elhagyni készülő feleségét, vagy amikor az elkövető, az elhagyott férj, háromszor lőtt rá volt feleségére, miután a sértett ezekkel a szavakkal küldte el a háztól az agresszív férfit: „eredj, boldogtalan vagyok téled.”⁴⁵

Más büntetőügyben a süketnéma és közveszélyes elkövető három lépésről hasba lőtte forgópisztollyal a sértettet, de hasonlóan ölési szándéknak minősült az az eset is, amikor a vádlott ötször lőtt rá revolverrel a sértettre, akinek subája felfogta a lövéseket.⁴⁶

A revolver használata szintén emberölési kísérletnek minősült, amikor a vádlott a „tánciskolából kijöven” észrevette, hogy a sértett és a társai rá várnak, majd menekülni próbált, azonban amikor a sértett torkon ragadta, kivette zsebéből a három vaktölténnyel és kettő

⁴⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./59.

⁴¹ Fejsze: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1464.

Talpvágó kés: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./87.

⁴² ANGYAL, 1909, 70-85. pp.

⁴³ C. 5302/94. M. f. h. VIII. 659. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. XXVII. kötet, 1894, 190-200. pp.

⁴⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./587.

⁴⁵ Hátlövés: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./484.

„Eredj, boldogtalan vagyok téled”: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./10.

⁴⁶ Süketnéma vádlott: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./811.

A vádlott ötször lőtt a sértettre: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1710.

golyótölténnyel töltött revolvert. Azzal egyszer a levegőbe lőtt, majd dulakodás közben még egyszer elsült a fegyver anélkül, hogy a vádlott a sértettre célzott volna. Az Ítéltábla megállapította, hogy a sértett halálának elmaradása pusztán a véletlen műve volt.⁴⁷

Itt említem azt az ügyet, amelyben a sértettek engedély nélkül mentek halászni a tóhoz és ezt észrevette a vádlott, a tó őrzője. Megállásra szólította fel a sértetteket, majd mivel a sértettek menekülni kezdtek csónakjukkal, a vádlott 21-31 méterről többször irányukba lőtt, először a csónakot, majd a sértettek lábát találta el. A fegyverszakértő megállapította, hogy a lőfegyver ilyen távolságból is ölésre alkalmas elkövetési eszköz, ezért szándékos emberölés kísérlete került megállapításra.⁴⁸ Meg kell említeni azt az esetet is, amikor a vádlott kétsövű pisztolyával két lövést adott le a sértett felé, amelyek közül az egyik lövés a sértett fejét megsebezte. Mivel a lövések a sértett feje felé irányultak, ezért az Ítéltábla szándékos emberölést állapított meg.⁴⁹

A vizsgált korszakban a szegedi joggyakorlatban gyakran előforduló eszköz a testi sértés és az ölés realizálása kapcsán a bot, a pálca, a karó és a legkülönbözőbb, mindennapi életben használatos fából készült tárgyak.⁵⁰ Egy büntetőügyben a sértett úgy megverte pálcával a vádlottat, hogy a pálca eltört, majd néhány nappal később a vádlott attól tartva, hogy a sértett újból bántani fogja, levette a válláról a botot, amin a tarisznyáját vitte, majd azzal egyszer a fején megütötte a sértettet hátulról. Az Ítéltábla halált okozó súlyos testi sértést állapított meg.⁵¹

Halált okozó testi sértésnek minősítette azt az esetet az Ítéltábla, amikor a vádlott a másik vádlott segítségére sietett, aki éppen bottal ütlegelte haragosát. A vádlott csatlakozott az ütlegeléshez, azonban véletlen fejbe találta a társát, aki a nem sokkal később életét veszítette. Az elsőfokú bíróság megállapította, hogy az elhalálozott sértett vonatkozásában nem volt arra közvetlen bizonyíték, hogy a terhelt a sértett életét ki akarta oltani, hiszen segítségére sietett és a bot megglendítésekor a vádlott a haragosát vette célba, nem pedig a társát, azonban a két dulakodó időközben elmozdult, így érte az ütés a sértettet, ezért halált okozó testi sértésnek minősült az eset a testi sértési szándék alapján.⁵²

A pálca elkövetési eszközként való használata a legtöbb esetben ütlegeléssel valósult meg, azonban nem mindig. Szándékos emberölés valósult meg, amikor az elkövető, az

⁴⁷ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1659.

⁴⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2022.

⁴⁹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./385.

⁵⁰ CSIKY, 1892, 1-23. pp., CSUKÁSSY, 1871, 201-202. pp.

⁵¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./6.

⁵² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./349.

édesanya, egy pálcát tett a neki háttal álló 13 éves kislánya nyakához, majd a gyermeket maga felé húzva, a pálcát a kislány nyakához szorítva megfojtotta a sértettet, majd a holttestet a Dunába dobta.⁵³

Az Ítéltábla számításba vette a pálca, a bot és a karó méretét, hiszen ütlelésre használva hosszabb és nagyobb súlyú eszközzel, nagyobb erővel lehetett lecsapni. Példaként hozom azt az esetet, amikor az elkövető egy egyméteres fakaróval, kocsmai italozás alkalmával, többször megütötte a sértettet a testén és a koponyáján, aki ennek következményeként elhalálozott. Az Ítéltábla ölési szándékot állapított meg. Ezt arra az elhatárolási szempontra alapította, hogy az elkövetőnek tudnia kellett arról, hogy az eszköz, amelyet használt (egyméteres karó) az emberi élet kioltására alkalmas.⁵⁴

Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy a Curia álláspontja szerint, milyen jelentősége volt az eszköz használatának és irányzottságának, továbbá az erő kifejtésnek. A Curia szerint abban az esetben, ha a vádlott „elméjének működése rendszeres volt és ezáltal képes volt úgy az általa használt eszköz valószínű hatását előrelátni,” hogy tudta, ezzel milyen eredményt idézhet elő és ezt az eszközt „az emberi test bizonyos része ellen használva, az organizmust szétrombolja és az ember halálát okozza,” akkor az elkövető ölési szándékkal cselekszik. Nem tűr ellenbizonyítást az, ha az elkövető az eredmény tekintetében „cél tudatosan irányozott és ha ezenfelül az eszköz használatnál oly erőt fejt ki, mely a sértést akadályozó anyag ellentállását megszüntetve, a halált mint eredményt csaknem ellenállhatatlanul maga után vonja.” Összegezve tehát „ellenbizonyíték nélkül nem lehet elfogadni, hogy a halálos eredmény ne lett volna ismert, tudott és szándékolt célja az életveszélyes eszköz használatának, irányzásának és az erő kifejtésének.”⁵⁵

Különleges elkövetési eszköz a bot, a karó és a vessző köréből a teherhordó szekerek kiegyensúlyozására szolgáló, a szekér oldalára erősített kocsilőcs. Ez az elkövetési eszköz megjelenik abban a jogesetben, amelyben a vádlott a sértettel több, mint egy év óta haragos kapcsolatban volt. Fuvarozásból hazafelé jöve a vádlott az utcán találkozott sértettel, leakasztotta kocsijáról a löcsöt, mellyel megtámadta a sértettet és háromszor oldalba ütötte, melynek eredményeként a sértett törött bordája a tüdőjébe hatolva a halálát okozta. Az Ítéltábla testi sértési szándékot állapított meg.⁵⁶

⁵³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./14.

⁵⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV. 1894./28.

⁵⁵ Ebben a bekezdésben minden idézet a következő döntvényből származik: C. 11.411/85. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. IX. kötet, 1884, 140-155. pp.

⁵⁶ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./2108.

Az 1890-es évek tanyavilágában minden házhoz hatalmas udvar tartozott, a kapukat pedig kapukitámasztó doronggal rögzítették. Ez a tárgy is rendszeresen vált halált okozó súlyos testi sértés és szándékos emberölés elkövetési eszközévé. Kiválóan példázza az ölési szándékot az az eset, amikor a másodrendű vádlott megragadta a kapukitámasztó dorongot, mondván az az övé és a sértett tőle lopta el azt. Ezt a sértett kitépte a vádlott kezéből és elkezdte a doronggal ütlegetni a vádlottat. Miután a földön magatehetetlenül fekvő testvérén akart segíteni, az elsőrendű vádlott felkapta az emberkar vastagságú, 15 cm átmérőjű dorongot és nagy erővel fejbe ütötte a sértettet, ezzel a sértett halálát okozva.⁵⁷ Ezzel szemben szándékos emberölésnek minősült az elkövető azon cselekménye, amikor a sértett és a vádlottak összeverekedtek, majd a vádlottak a sértett háza mögé vonszolták a sértettet és a sértett házának egyik ablakának keretét letörve, a másodrendű vádlott nyolcszor a feje bal oldalán nagy erővel megütötte a fadoronggal a sértettet.⁵⁸

Ugyanitt kell megemlíteni az úgynevezett ólmos végű botot, másnéven a somfanyelet, az egyik végén buzogányszerűen kiképzett ólombunkóval. Az elkövető kocsmai táncmulatság után a sértettet egy ólmos végű bottal először hátba, aztán fejbe ütötte, amelynek következtében a sértett másnap elhalálozott. Az Ítéletábra halált okozó súlyos testi sértést állapított meg.⁵⁹

Nehezen besorolható elkövetési eszköz volt a téglá, mely sok szempontból hasonló sérülést okozott, mint a karó, a bot és a vessző, tekintve, hogy emberi erővel meglendítve súlyából és formájából adódóan komoly sérülést vagy halált okozhatott. Halált okozó súlyos testi sértésnek minősült az a cselekmény is, amikor italozás utáni dulakodás alkalmával a vádlott a sértettet egy téglával nagy erővel fejbe ütötte, ennek hatására a sértett eszméletét veszítette és harmadnapon meghalt. A vádlott azzal védekezett, hogy nem a sértettet, hanem egy másik jelenlévő személyt akart eltalálni a téglával.⁶⁰

Kutatásom során csak egyetlen egy olyan elkövetési eszközt találtam, amely kizárólag egyszer fordult elő és nem a tárgynak a bűncselekmény elkövetéséhez általános értelemben vett felhasználásával. A tényállás szerint az elkövető a társával locsolkodás utáni kocsmai italozás alkalmával 5-6 litert fogyasztott, majd a sértett azon mondatára, hogy „könnyű néktek bort inni, mikor elloptátok a tyúkjaimat”, a vádlott a kezében lévő literes boros üveget, amely körülbelül félig volt borral, sértett bal halántékához vágta. Ennek következtében néhány csepp vér kicsordult a sértett halántékából, de azt a sértett letörölte és még van negyed óráig az asztalnál

⁵⁷ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./465.

⁵⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./312.

⁵⁹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1813.

⁶⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./937.

időzött, mialatt ki is békültek a vádlottal. A sértett hazafelé tartva, néhány órával később holtan esett össze. Az Ítéletábra halált okozó súlyos testi sértésnek minősítette az esetet.⁶¹

Végül pedig vizsgáltam az elkövetési eszközök másik nagy csoportját, amikor az elkövető a saját testi erejét használta fel a bűncselekmény elkövetéséhez.⁶² Értelmszerűen ebből az elkövetési módozatból volt a legtöbb a joggyakorlatban, amelyből kiemelek egy lényegeset. Nem véletlenül ebből volt a legtöbb, hiszen ez egy olyan elkövetési mód, amelyhez konkrét, az elkövetőtől elkülönülő eszközre, tárgyra nem volt szükség. Halált okozó súlyos testi sértés került megállapításra, abban a büntetőügyben, amelyben a vádlott fején ütötte a sértettet, amitől a sértett elveszítette az egyensúlyát, az út mellett húzódó árkon keresztülbukott és fejét az árok partjába ütötte, amely kövezetlen volt ugyan (földes, avaros talaj), de az ütés ereje a sértett halálát okozta.⁶³

A bemutatott 21 féle elkövetési eszköz mindegyike iránymutatást nyújtott az eljáró bírónak a testi sértési és az ölési szándék elhatárolásához, azonban önmagában, a többi tárgyi és alanyi tényező vizsgálata nélkül, nem lehetett ítéletet hozni.

IV.2. Az elkövetés körülményei és módja

A bűncselekmény akaratból és annak a megnyilatkozásából tevődött össze.⁶⁴ Az akaratmozgósítás, tehát a cselekvés mindig valamely cél felé irányult, amelynek elérésére az elkövető törekedett, és mindig valamilyen hatást eredményezett. Másszóval az elkövető a külvilágban realizálta a cselekmény elkövetésére irányuló akaratát. Az eredmény előidézéséhez az elkövető megfelelő eszközt választott, amely alkalmas az eredmény létrehozására.⁶⁵

A büntetendő cselekmény aktív vagy passzív tevékenység lehetett.⁶⁶ Aktív tevékenység esetén tevésről, passzív cselekmény esetében pedig mulasztásról beszélünk. A tevessel elkövetett bűncselekmények legfőbb ismérve, hogy a bíróságnak, ahhoz, hogy helyesen minősítse a cselekményt, vizsgálnia kellett az erő kifejtést, mindent, amit az elkövető tett.⁶⁷ Jelentősége volt tehát az erő kifejtés mértékének, az egyszeri vagy a kitartó elkövetésnek, a folyamatos, elhúzódó cselekménynek, sőt annak is, hogy az elkövető miként tartotta a bűncselekmény elkövetésének időpontjában az elkövetési eszközt.⁶⁸

⁶¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./859.

⁶² HOROVITZ, 1891, 250-300. pp., ILLÉS, 1884, 289-320. pp., ILLÉS, 1893, 1-21. pp., BALOGH, 1886, 140-156. pp.

⁶³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./699.

⁶⁴ WERNER, 1881, 109-126. pp., CSERNA, 1880, 100-115. pp., DEE'SI, 1883, 5-12. pp.

⁶⁵ ANGYAL, 1909, 255-256. pp., PAPP, 2008, 40-44. pp.

⁶⁶ AST, 1886, 22-35. pp., BODOR, 1891, 386-390. pp., CSERNA, 1881.

⁶⁷ KAUTZ, 1881, 150-190. pp., KELEMEN, 1890, 23-50. pp.

⁶⁸ ANGYAL, 1909, 76-79. pp.

Az elkövetés, a tevés ugyanannál a cselekvésnél nemcsak egy testmozdulatból, hanem a cselekvőnek több vagy esetleg különböző fizikai erő kifejtéséből is állhatott, amennyiben azokat mind ugyanazon sérelem létesítése érdekében fejtette ki. A korabeli szakirodalom döntő tevékenységi mozzanatnak nevezte azt, amikor a tényálladékból foglalt eredményt az elkövető közvetlenül létrehozta, például a lövést vagy a szúrást az ölésnél vagy a testi sértésnél.⁶⁹

Az erő kifejtést vizsgálva egyértelmű testi sértési szándékot állapított meg a bíróság abban az esetben, amikor az elkövető lekasztotta a kocsijáról a kocsilöcsőt és háromszor, nagy erővel oldalba ütötte a sértettet, akinek halálát a tüdőbe hatolt borda okozta.⁷⁰ Szintén halált okozó súlyos testi sértés került megállapításra abban az esetben is, amikor a vádlott a sértettet kocsmai italozás alkalmával arcul ütötte, aki ettől egyensúlyát elveszítve a földre került. Ott a vádlott a sértett mellkasára térdelve tovább folytatta annak ököllel való ütlegetését rövid ideig, amíg a vádlottat két személy a sértettől le nem vonszolta, a sértett halálát egyéb testi betegsége okozta.⁷¹ Mindezek alapján egyértelműen világossá vált, hogy pusztán a nagy erő kifejtés nem feltételezett rögtön ölési szándékot.

Testi sértési szándékát állapította meg az Ítéletábrá annak a vádlottnak, aki a földön magatehetetlenül fekvő testvérén segíteni akarva, felkapta az emberkar vastagságú, 15 cm átmérőjű fadorongot és nagy erővel fejbe ütötte a sértettet, aki már huzamosabb ideje bántalmazta fizikailag a vádlott testvérét.⁷²

Az előző fejezetben már utaltam arra a különleges jogesetre, melynek elkövetési eszköze egy félig telt borosüveg volt.⁷³ Erő kifejtés szempontjából azért érdemel elemzést, mert a testi sértési szándék megállapításra került, azonban a kisebb erővel a sértett halántékához csapott borosüveg lendülete és súlya felerősödött azáltal, hogy az bort tartalmazott. Álláspontom szerint ezáltal a testi sértési szándék helyesen került megállapításra, mivel a vádlott ugyan kisebb erővel lendítette meg a borosüveget, azonban nem számolhatott azzal, hogy a benne lévő bor súlya mennyire fog súlyos sérülést okozni.

Ugyanakkor abban az ügyben, amikor a vádlottak a sértettet a kocsmai táncterem sarkába szorították, majd ott ököllel, kézzel, lábbal, nagy erővel bántalmazták, amelynek következtében az Ítéletábrá ölési szándékot állapított meg.⁷⁴ Hasonló döntésre jutott a bíróság abban az esetben is, amikor a vádlott egyszer már megszurta a sértettet, majd miután a sértett a földre került

⁶⁹ FINKEY, 1902, 249-252. pp.

⁷⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./2108.

⁷¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./2094.

⁷² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./465.

⁷³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./859.

⁷⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./46.

utánaugrott az ablakon keresztül a házba és az összerogyott sértett testén húsnál is több szúrás ejtett.⁷⁵ Továbbá abban a büntetőügyben is, amelynek tényállása szerint a vádlottak a sértettet a háza mögé vonszolták és ott a vádlottak egy fadoronggal nyolcszor, nagy erővel fejen ütötték.⁷⁶

Érdekes összefüggés, hogy bizonyos elkövetési eszköz vonatkozásában nagyobb erő kifejtése szükséges az eszköz ölésre vagy testi sértésre való használatához a tárgy súlyából adódóan.⁷⁷ Ölési szándéknak minősült, tehát az Ítéletábra szándékos emberölést állapított meg, amikor az elkövető miután a sértett üldözni kezdte a fejszével azt követően, hogy a sértett a moslékos dézsában elbukott és eldobta a fejszét, a vádlott a fejszét felvéve, magasra lendítve, azzal agyonütötte a sértettet.⁷⁸

Nagy erő kifejtés szükséges akkor is, amikor az elkövető a saját testi erejét felhasználva akarta a cselekményt végrehajtani, így például különösen a fojtásnál, amikor az édesanya vádlott egy pálcával fojtotta meg a kislányát.⁷⁹

Amikor az elkövető tudatának akarat oldalát vizsgálták az erő kifejtés vonatkozásában, óhatatlanul előkerült az a célja az elkövetőnek, hogy biztos akart lenni abban, hogy a cselekménye az általa várt eredményt létrehozza, továbbá sokszor az emberi kegyetlenség is szerepet játszott. Kiválóan példázza ezt az a szándékos emberölésként minősülő jogeset, amikor a vádlott, a szerető, a szerelme volt férjét szerelemfélétsből két alkalommal mellkason szúrta úgy, hogy mindkét szúrás után meg is forgatta a kést a sértett testében és olyan erővel ejtette a szúrásokat, hogy a kés bordát érve elgörbült.⁸⁰

Az egyszeri elkövetést mint elkövetési módot is vizsgáltam. Általában azokban az esetekben fordult elő, amikor az elkövető elhárító magatartást alkalmazott (legtöbbször védekezett) vagy amikor a sértett vonatkozásában előbb beállt a kívánt körülmény, mint ahogyan azt az elkövető eltervezte. Ezt valósította meg az elkövetője annak a szándékos emberölési kísérletnek, amelyben a vádlott a pisztolyt a feleségére fogta, aki a vádlottat durva, erőszakos természete miatt elhagyni készült, azonban a sértett könyörgésére látszólag a vádlott elállt a szándékától. Majd amikor a sértett hátat fordított a vádlott közvetlen közletről egyszer hátba lőtte.⁸¹ A vádlott célja az volt, hogy az őt elhagyni készülő feleségét megállítsa. Testi sértési szándék vezérelte azt a vádlottat is, aki a kapukitámasztó doronggal egyszer fejen ütötte

⁷⁵ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./353.

⁷⁶ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./312.

⁷⁷ CSERNA, 1883, 188-220. pp.

⁷⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1464.

⁷⁹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./14.

⁸⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./358.

⁸¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./484.

a sértettet, hogy a testvére életét mentse, akit éppen a sértett bántalmazott.⁸² Egyszeri ütés okozta annak a sértettnek a halálát is, akit a vádlott egyszer arcul ütött, majd a sértett az út mellett lévő árkon átbukva, az útpadkába verte a fejét és elhalálozott.⁸³ Mindét előbbi esetben halált okozó súlyos testi sértésnek minősült a bántalmazási cselekmény.

Amikor a vádlott a sértettet egyszer combon lőtte, hogy a verekedéstől visszatartsa, a vádlott pedig a lőtt seb elfertőződésébe belehalt, az Ítéltábla halált okozó súlyos testi sértést állapított meg. Hiszen abban az esetben, ha a vádlottnak emberölési szándéka lett volna, akkor a sértett testének más részére irányozza a lövést (különösen a hasára).⁸⁴ Ehhez a jogesethez nagyon hasonló az a büntetőügy, amelyben a pénzügyőr azzal a céllal, hogy az országúton szekérrel menekülő dohánycsempészeket megállítsa, egyszer a szekér felé lőtt, amely lövéssel azonban a szekeret vezető, a csempészek által kényszerített sértettet találta el. A másodfokon eljáró királyi törvényszék megállapította a pénzügyőr ölési szándékát, azonban az Ítéltábla felmentette a vádlottat, hiszen a kocsi annyira messze volt tőle, hogy nem számolhatott azzal, hogy a lövéssel bármelyik kocsin ülő személyt eltalálhatja.⁸⁵

A kitartó elkövetés is azt jelzi, hogy az elkövető teljes bizonyossággal el akarta érni a célját, tehát az elkövető halálát vagy testi sérülését akarta előidézni. Szándékos emberölés került megállapításra, amikor a szúrás előtt a vádlott többször is a sértettre támadt, amikor az elkövető az áldozatára nagy megátalkodottsággal háromszor lőtt rá vagy többször szúrta a sértettet vasvillával hastájékon, illetve amikor több mint húsz késszúrással végzett a vádlott a sértettel.⁸⁶ A Magyar Királyi Curia következő döntvénye az Ítéltábla gyakorlatát erősíti a támadás ismétlésével kapcsolatosan: „ha valaki oly eszközzel üt másra, melyről feltehető, hogy az könnyen halált okoz és az ütést ismétli is; ha az ütések következtében halál állott be: nem halálos testi sértés, hanem szándékos emberölés mondandó ki.”⁸⁷

Ölési szándékot állapított meg azon kitartó elkövetésnél az Ítéltábla, amikor a vádlott hátba szúrta a sértettet, akinek sikerült elmenekülnie, majd a vádlott és társai üldözőbe vették és amikor utolérték, a vádlott belökte egy kapualjba, ahol még egyszer hátba szúrta. A sértett a második szúrás előtt a következőt mondta: „ne szúrj agyon, úgyis megszúrtak már”.⁸⁸

⁸² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./465.

⁸³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./699.

⁸⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./955.

⁸⁵ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./45.

⁸⁶ Szúrás előtt többszöri támadás: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: II.1891./6.

Nagy megátalkodottság: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./10.

Többször szúrt, vasvillával, hastájékon: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./10.

Több mint 20 késszúrás: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./353.

⁸⁷ C. 1203/82. Dt. 11. 168. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. IV. kötet, 1882, 240-245. pp.

⁸⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1816.

Hasonlóan döntött az Ítéltábla abban az esetben is, amikor a vádlott a feleségére, a sértettre ötször rálőtt, azonban a sértett a tanú subája mögé állt, így egyik lövés sem találta el, vagy abban a büntetőügyben, amelyben a vádlott a töltött fegyverét a fiára fogta azzal a céllal, hogy őt az életétől megfossza, azonban mire a puska kakasát kétszer elcsettintette, a fiú elmenekült.⁸⁹

A folyamatos, hosszan elhúzódó elkövetés is támpontot adott az ölési és a testi sértési szándék elhatárolására. A gyakorlatban előforduló eset erre a szempontra az volt és szándékos emberölés került megállapításra, amikor a sértettet a vádlottak addig ütötték, míg elhalálozott.⁹⁰

Bizonyos büntetőügyekben jelentőséget kellett tulajdonítani annak is, hogy az elkövető miként tartotta az elkövetési eszközt a bűncselekmény megvalósításakor. Kiváló példa erre a következő eset, amikor a sértett, a feleség elfordult, a vádlott vállon ragadta a bal kezével, mintegy kitámasztva a nőt és a jobb kezével előrántott forgópisztollyal minden előzetes szóváltás nélkül mellbe lőtte, majd másodjára több lövést adott le a menekülő sértettre, pontosan kétszer és mindkettő eltalálta a nőt. Az elsőfokon eljáró királyi törvényszék erős felindulásban elkövetett emberölésnek minősítette az esetet, amelyet azonban az Ítéltábla megváltoztatott és szándékos emberölést állapított meg, mert az elkövetés módjából egyértelműen látszott, hogy nincs olyan kontextus, amely az erős felindulást kiváltotta volna.⁹¹ Más esetben ölési szándékától vezérelten a vádlott egyenes vonalú szűrő mozdulattal, nagy erővel a sértett mellkasába szúrta a zsebkését, ez alapján pedig kizárható a vádlott azon védekezése, hogy a sértett „belesétált” a szűrőbe.⁹²

Az ütés, a szúrás, a döfés, a lövés és a vágás irányzottságát tekintve azt vizsgáltam, hogy életfontosságú szervet ért-e, mert amennyiben igen, a vádlottnak tudnia kellett arról, hogy életfontosságú szervet megsebesítve, akár a sértett halálát is okozhatja, ezzel túllépve a testi sértési szándékon. Az Ítéltábla ölési szándékot állapított meg minden olyan esetben, amelyben az elkövető a bántalmazást a sértett hasára, mellkasára, hátára és fejére irányozta.⁹³ Ezzel szemben testi sértési szándék megállapítására kerül sor a sértett oldalának, combjának és derekának sértésekor.⁹⁴

⁸⁹ Öt lövés a volt feleségre: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1710.

Apa lő a fiára: MNL CSLM KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2113.

⁹⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./46.

⁹¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./10.

⁹² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./46.

⁹³ Has: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: II.1891./6., IV.1898./59., IV.1898./353., IV.1898./811.

Mellkas: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./587., IV.1898./10., IV.1898./46., IV.1898./1816., IV.1899./358.

Hát: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./484.

Fej: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./385., IV.1898./312., IV.1898./859., IV.1898./1464., IV.1899./699.

⁹⁴ Oldal: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./2108.

Comb: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./955.

Az elkövetést megghiúsította, amikor az vádlott a bűncselekmény elkövetésére alkalmatlan eszközzel igyekezett a cselekményt megvalósítani. Az elkövető le akarta lőni a fiát, azonban a vádlottnál talált töltények nagy része teljesen használhatatlan volt, azokkal lőni egyáltalán nem lehetett. Ugyanakkor kérdéses, hogy azon alkalommal melyik töltény volt a fegyverben, a használható vagy a használhatatlan, viszont annyi bizonyos, hogy a kakas két-háromszori elcsettintése után sem sült el. A fegyverszakértő megerősítette, hogy az említett alkalommal a használhatatlan és lövésre alkalmatlan töltények voltak a fegyverben, ezért a vádlottat felmentették.⁹⁵

IV.3. Az okozott sérülés helye és jellege

Az időszámítás szabályai jelentős szerepet játszanak a büntetőjogban. A személy elleni erőszakos bűncselekmények közül a testi sértésnél annak súlyossága az okozott sérülés, betegség, elmekeggyengülés időtartamával kapcsolatos.⁹⁶ Másrészről az okozott sérülés vizsgálatakor kiindulópont volt a jogalkalmazó Ítélet tábla számára a sérülés gyógyulási idején vagy halálos voltán túl az, hogy a vádlott az emberi test mely részére irányozta a bántalmazást.⁹⁷

Az ütés, a szúrás, a vágás, a lövés, a döfés irányzottságánál az előző fejezetben utaltam már arra, hogy testi sértési és ölési szándék esetében a sértett leggyakoribb célba vett testrészei a has, a mellkas, a hát, a fej, az oldal, a comb és a derék volt.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy ezen testrészekben belül vannak bizonyos szervek, amelyek bántalmazása egyértelműsíti az elkövető szándékát. Egy esetben a vádlott előzetes kocsmái szóváltás után az udvarra futott, ahol a sértettet megfogta. A társaság többi tagja ezt látva azonnal a sértett segítségére siettek, összefogódzva találták meg őket, a sértettől a következő mondat hangzott el: „én kész vagyok”, majd szétválasztották őket és a sértett eltávozott a helyszínről. A társaság két tagja utánament, hogy meggyőződjenek hogylétéről. A sértettet összeesve találták meg, aki kérdésükre azt válaszolta, hogy őt a vádlott szúrta meg bicskával. A sértett nem sokkal ezután elhalálozott. A boncjegyzőkönyv szerint halálát a tüdőbe hatolt penge általi elvérzés idézte elő, tehát a mellkasi szúrás szinte azonnali halált okozott a tüdő érintése miatt. Az Ítélet tábla szándékos emberölést állapított meg.⁹⁸

Figyelmet érdemel az az eset is, amikor a vádlottnak ugyan egyértelmű ölési szándéka volt, de bizonyos tényezők azt megghiúsították és csak testi sértés, vagy az sem következett be.

Derék: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./45.

⁹⁵ MNL CSLM KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2113.

⁹⁶ ANGAL, 1909, 103-104. pp., JAKAB, 2015, 57-76. pp.

⁹⁷ LENGYEL, 1922, 10-41. pp., BALOGH, 2006, 25-26. pp.

⁹⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./281.

Kiválóan példázza ezt, amikor a vádlott a nyílt utcán mellbe szúrta a sértettet, azonban a sértett vastag felsőruházata (mellény, ing, kabát) felfogta a szúrásokat és még testi sértést sem szenvedett. Az Ítéletábla helyesen szándékos emberölés kísérletének minősítette az esetet.⁹⁹

Visszatérő eset volt a Szegedi Királyi Ítéletábla gyakorlatában, mikor az elkövető az elkövetési eszközzel, jellemzően késsel, csak találmánra szurkált a sértett felé, hátha valamelyik szúrás megsebesíti a sértettet. Amikor a vádlott felismerte az utcán a vele azelőtt vadházasságban élő sértettet, felszólította, hogy térjen hozzá vissza, azonban a nő nemleges válasszal felelt. Erre a vádlott többször a sértett felé szúrt a késével, az egyik szúrás a sértett arcát, a másik a mellét érte. A vádlott a késsel, tehát az ölésre alkalmas eszközzel többször a fejre és a mellre, tehát olyan testrészekre irányozta a szúrásokat, melyről feltételezhette, hogy azzal a halált lehet előidézni, ezért emberölési szándékot állapított meg az Ítéletábla.¹⁰⁰

Azon büntetőügyekben, amelyekben az elkövető a cselekményét a sértett fejére célozta, jellemzően a koponyacsont, a halánték és a nyak sérült. Halált okozó súlyos testi sértés valósult meg, amikor a vádlott felkapta az emberkar vastagságú, 15 cm átmérőjű kapukitámasztó fadorongot és nagy erővel fejbe ütötte a sértettet, a sértett másnap elhalálozott koponyacsonttörés következtében.¹⁰¹ Szintén testi sértési szándék okozta a sértett halálát, amikor az elkövető és a sértett táncmulatságba tartottak, majd a vádlott azzal vádolta a sértettet, hogy kicsúfolta, ezért a sértettet a vállán megütötte, majd a második ütéssel a sértett jobb halántékát találta el. Ezt követően magára hagyták az eszméletlen állapotban lévő sértettet. A halántékot ért ütés a sértett halálát okozta. A boncjegyzőkönyv megállapította, hogy egyetlen ilyen irányzottságú ütés okozta a sértett halálát.¹⁰² Testi sértési szándéka volt annak az elkövetőnek is, aki a kapujának kitámasztására szolgáló, vaskarikára elhelyezett nagy fadoronggal az egyik sértettet a fején ütötte meg, ő aznap éjszaka elhalálozott. A másik sértett, aki a nyakára kapta az ütet, néhány nappal később hunyt el. Halált okozó súlyos testi sértésnek minősült az eset.¹⁰³

Különös odafigyelést igényel az az ügy, amelynek indokolásában a bíró feltette azt a kérdést, amelyre én a kutatásom minden mozzanatával keresem a választ: „Kérdés, hogy a vádlottat bűnös cselekményének elkövetésére ölési szándék vezette-e?”¹⁰⁴ A tényállás szerint a sértett vesszővel ütötte a vádlottat, a vádlott puszta kézzel védte magát, majd szétválasztották

⁹⁹ MNL CSLM KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2171.

¹⁰⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./653.

¹⁰¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./465.

¹⁰² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./486.

¹⁰³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./962.

¹⁰⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1370.

őket. Ezt követően a vádlott tovább szidalmazta a sértettet. A sértett visszafordult, a vádlott pedig a nyitott zsebkésével a sértettet a nyakán, gége tájékon megszúrta, melynek következtében a sértett nyomban életét veszítette. Az indokolás szerint a tanú vallomása alapján a vádlott még egyszer akart szúrni, de a sértett összeesése ebben megakadályozta. A kés ölésre alkalmas eszköz és a sértettet a gége táján, tehát olyan helyen szúrta meg, ahol halálos kimenetű sértés a köztudat szerint legkönnyebben ejthető. A vádlott tiszta, ép elméjű volt az orvosi szakvélemény alapján, ezért tudnia kellett, ha a gégére szúr, akkor halált idézhet elő, így megállapításra került, hogy a vádlott szándéka a sértett életének kioltására irányult, amikor a sértettet a zsebkésével a nyakán megszúrta, ezért szándékos emberölés valósult meg.¹⁰⁵

Egy további ügyben az elkövető szíven szúrta a sértettet. Beismerte ugyan a szúrást, de tagadta, hogy a sértett életét ki akarta volna oltani, mivel szerinte a sértett belefordult a szúrásba, mert ő máshol akarta megsebesíteni. Az Ítéltábla amellet foglalt állást, hogy a szíven szúrásba a sértett nem tudott „belefordulni”, mivel ahhoz nagyobb erő kifejtés szükséges. Az elkövető izmokat, szöveteket szúrt át, mégpedig a bordák között, így az Ítéltábla megállapította az ölési szándékot, így a szándékos emberölést is.¹⁰⁶

Voltak olyan esetek is, amikor külsőleg vérzéssel járó sérülés nem keletkezett, azonban az ütések hatására belső vérzés alakult ki, mely a sértett halálát okozta. Ez történt abban a büntetőügyben, amikor a vádlott hároméves mostohafia belső vérzés folytán halálozott el, melyet idegen kézzel, többszörös földre esés által előidézett testi sértés okozott. A ház előtti fagerendára a kisfiú többször felmászott, arról a kérdéses napon is leesett, de a vádlott nem vett rajta észre sérülést, a kisfiú nem panaszkodott fájdalomra. Mikor a házból este a férjével elment, a kisfiú egészséges volt. Tagadta, hogy a kisfiút bántotta volna, vagy másvalaki bántotta volna. Az apa látta, hogy az udvaron lévő gerendáról hanyatt a földre esett a kisfiú, kicsit sírt is, de megnyugodott és nem törődött a gyerekekkel. Azonban mire hazajöttek másnap, a kisfiú meghalt. A mostohaanyát az Ítéltábla felmentette, mert az orvosszakértői vélemény bizonyította, a kisfiú belső vérzését a gerendáról való leesés következtében elszenvedett ütés okozta.¹⁰⁷

Végül pedig meg kell említeni azt az esetkört is, amikor az elkövető szándéka súlyosabb eredmény létrehozására irányult, általában ölésre, azonban egyéb okok miatt „csak” testi sértés következett be. Ezt példázza az a büntetőügy, amelyben a vádlottat elhagyta a felesége, aki sógorához költözött. Ezért a vádlott a konyhaajtón belépve, egy talpvágó késsel az egyéves kisfiát a karján tartó felesége felé szúrt. A szúrás a kisgyermek fejét, a nő bal karját, jobb

¹⁰⁵ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1370.

¹⁰⁶ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1362.

¹⁰⁷ MNL CSLM KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1907.

kezének ujját érte. A bántalmazást csak azért nem tudta tovább folytatni a vádlott, mert a sógora a vádlottat hasba szúrta, aki ennek következtében elhalálozott.¹⁰⁸

IV.4. Az elkövető kijelentései

Helytelen az a megállapítás, hogy az elkövető által kimondott szavaknak csak bizonyos személyiségi jogot sértő bűncselekményeknél lehetett jelentősége, mint a rágalmazásnál és a becsületsértésnél. Ugyanis az elkövető szándékára abból is lehetett következtetni, hogy az elkövetés előtt és alatt milyen kijelentéseket tett.¹⁰⁹ Ugyanúgy, mint az összes eddigi tárgyi tényező esetében, úgy az elkövető kijelentéseit is, mindig a többi tárgyi és alanyi tényező figyelembevételével kell értelmezni. Önmagában nem lehetett csak az elkövető szavaiból a bűnösségre vonatkozó következtetést levonni.

Egy vizsgált büntetőügy tényállása szerint a vádlott és a sértett házastársak, a sértett, a feleség több ízben is elhagyta a férjét, a vádlottat, de könyörgésére hozzá mindig visszatért. A vádlott durvaságait újra megelégtelve a sértett újból elhagyni készült őt, ingóságait elkezdte összepakolni, amikor a vádlott kijelentette, hogy őt nem fogja újból elhagyni, ha elmegy, akkor mindkettőjüknek meg kell halni. Ezt követően pedig hátba lőtte a sértettet.¹¹⁰ Ebben az esetben az elkövető kijelentésében fellelhető az elszántság és amint olvasható, beváltotta a fenyegetését.

Már elemzésre került az elkövető által okozott sérüléseket vizsgáló fejezetben a szándékos emberölés, amikor a vádlott zsebkésével nyakon szúrta a sértettet, azonban kiemelést érdemel ebben a fejezetben is tekintve azt, hogy az egyik tanú vallomása szerint a vádlott a szúrás előtt azt kérdezte a sértettől, hogy „akarod, hogy megszúrjalak?” ezt követően pedig szúrta.¹¹¹ Ez a kijelentés mintegy előre jelezte a későbbi eredmény bekövetkezését, azonban ebből még nem lehetett kétséget kizáróan ölési szándékra következtetni.

Ebben a fejezetben kell vizsgálni azt az ügyet is, amelyben a vádlott kocsmai táncmulatság után a sértetthez lépett és azt kérdezte, hogy „mit akarsz te legény, te nem félsz semmitől?” Mire a sértett azt válaszolta, hogy „miért félnék, mikor nem bántok senkit.”¹¹² Ezt követően a vádlott, pásztor lévén, az ólmos végű botjával először hátba, aztán pedig fejbe ütötte a sértettet, aki másnap elhalálozott. Az Ítéletábla halált okozó súlyos testi sértést állapított meg.¹¹³ Ebben a konkrét esetben az elkövetőtől elhangzott mondat nyilvánvaló provokációként

¹⁰⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./87.

¹⁰⁹ BLEUER, 1893, 185-186. pp., DOLLESCHAL, 1892/a, 4-6. pp.

¹¹⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./484.

¹¹¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1370.

¹¹² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1813.

¹¹³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1813.

értékelhető, azonban a sértett elhárító viselkedése ellenére a halálos eredmény mégis bekövetkezett.

A provokáció halálos eredményt idézett elő akkor is és szándékos emberölés került megállapításra, amikor a verekedést az előzte meg, hogy a sértettet azzal sértegette a vádlott, hogy nem a törvényes apjától származik. Ezt követően a vádlott és társai többször hátba szúrták a sértettet, aki a második szúrás előtt, mielőtt elhalálozott ennyit mondott: „ne szúrj agyon, úgyis megszúrtak már”.¹¹⁴

Végül pedig gyakori jelenség volt az is, amikor a vádlott, adott esetben a később sértetté váló, megcsalt férj, öléssel fenyegetőzött.¹¹⁵

IV.5. Az elkövetőnek a cselekmény elkövetése utáni magatartása

Az elkövetőnek a cselekmény elkövetése utáni viselkedése, tettei, kimutatott érzelmei, vagy éppen a közömbössége szintén közrehatott az elhatárolás vizsgálatában.¹¹⁶ Finkey úgy fogalmazott, hogy a „cselekvés (tett) a büntetendő cselekmény alanyának oly öntudatos magaviselete, mely által az illető cselekmény tárgyának megsértését idézi elő.”¹¹⁷ Ezt a cselekvést meg kellett különböztetni a cselekménytől, mely alatt az egész tényálladékot kell érteni.¹¹⁸ Az elkövetőnek a cselekmény elkövetése utáni magatartása, tettei pedig a tényálladék részét képezték.¹¹⁹

Felmerült az elhatárolás kérdése abban az ügyben, amelyben a vádlottak bántalmazták a sértettet, majd amikor a sértett eszméletlen állapotba került, a ház mögé vonszolták, majd letépve az ablakkeretet, azzal nagy ütésekkel mérték az eszméletlen sértett fejére.¹²⁰ Felvetette a kérdést, hogy véget ért-e a cselekmény akkor, amikor a vádlottak eszméletlen állapotba hozták a sértettet az ütésekkel, vagy pedig csak akkor ért véget, amikor az ablakkerettel is bántalmazták. Az Ítélető tábla szándékos emberölésnek minősítette az esetet. Minden tényezőt összevetve amellet foglalt állást, hogy a cselekmény nem ért véget a verekedéssel, miután a sértett már nem tudott visszaütni, mert az eredmény, a sértett halála, csak az ablakkerettel való bántalmazás után, annak eredményeként következett be. Így nem tekinthető elkövetés utáni

¹¹⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1816.

¹¹⁵ Vádlott: MNL CSLM KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2171.

Megcsalt férj: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./358.

¹¹⁶ ECKMAYER, 1868, 264-266. pp., LUKÁCS, 1884, 145-225. pp., BATTLAY, 1879/b, 42-53. pp.

¹¹⁷ FINKEY, 1902, 244-247. pp.

¹¹⁸ FINKEY, 1902, 244-247. pp., BODOR, 1880, 319-330. pp.

¹¹⁹ LAUFFER, 1888, 231-239. pp.

¹²⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./312.

magatartásnak sem, sőt ez a második részcsелеkmény egyértelműsíti valójában az ölési szándékot.

Gyakori eset volt, hogy az elkövető többször is megütötte a sértettet, aki elájult, majd az elkövető elhagyta a tett színhelyét. Az Ítéltábla ezt a cselekményt halált okozó súlyos testi sértésnek minősítette.¹²¹ Ilyen esetekben a vádlott szándéka egyértelműen testi sértésre irányult, ugyanis nem győződött meg arról, hogy a sértett halála bekövetkezett-e, és nem próbálta befejezni az elkezdett cselekményt. Ugyanakkor ez a közömbösség arra is utalt, hogy az elkövető belenyugodott abba, hogy az eszméletlen sértett akár halott is lehet, így az eshetőlegesen szándékkal elkövetett szándékos emberölés megállapítására is sor kerülhetett, ha minden körülmény ebbe az irányba mutatott. Ennek a magatartásnak a másik lehetséges megvalósulása, amikor a vádlott elkövette az ölési cselekményt, látta annak eredményét, majd elhagyta a helyszínt. Szándékos emberölésnek miősült, amikor a vádlott a nyitott zsebkésével a sértettet a nyakán, gége tájékon megszúrta, a sértett nyomban meghalt, majd a vádlott zsebre vágta a kést és távozott a helyszínről.¹²²

A különleges elkövetési eszköze miatt általam már többször is említett egyedülálló jogesetben¹²³ miután a vádlott a félig telt borosüveggel fejbe vágta a sértettet, a vádlott és a sértett kibékültek, megbeszélték a konfliktust, majd még nagyjából negyed óráig együtt italoztak. Ugyan a fejre mért ütésből az elkövetőnek tudnia kellett, hogy azzal a sértett halálát is okozhatja, azonban a kibékülés ténye, és az, hogy a vádlott később sem folytatta a szóváltást és a bántalmazást, továbbá, hogy csak egyszeri ütest vitt véghez, kétségtelenül bizonyítja, hogy testi sértési szándékról van szó. Az Ítéltábla helyesen állapította meg a testi sértési szándékot.

Az elkövetők általában tartottak attól, hogy az általuk megvalósított büntetendő cselekményről valaki tudomást szerez. Volt olyan elkövető, aki annyira tartott ettől, hogy az emberöléstől sem riadt vissza. Így történt ez abban az ügyben, amikor a vádlott fejszével verte halálra az alvó feleségét, majd ezt a szomszédok meghallották és a nő segítségére siettek. Erre a vádlott kirent a házból, elkezdte kergetni a fejszével a két szomszédot, egyiküket utolérte és fejbe ütötte. Majd a másik szomszéd kergetése közben a vádlott elesett, kiesett a kezéből a fejsze és azt a szomszéd felkapva, azzal agyonütötte a vádlottat.¹²⁴

Végül pedig meg kell említeni azt az esetet is, amikor az elkövető a cselekmény realizálása után nem volt „elégedett” az eredménnyel, nem az az eredmény jött létre, melyet

¹²¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./486.

¹²² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1370.

¹²³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./859.

¹²⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1464.

kívánt és további bántalmazást fejtett ki. Jól példázza ezt az az eset, amikor a vádlott a sértettet ellökte, aki az útpadkába beütötte a fejét, de ezt követően magától felállt. Majd, amikor a sértett elindult haza, akkor a vádlott egy pipaszárral a sértett arca felé döfött és nyomban ezután a sértett szeme kifordult, abból a sértett egy pipaszár csomkját húzta ki. A fejét ért ütés és a pipaszár bedöfése a fejen olyan sérülést okoztak, amelyek együttesen előidézték a sértett halálát. Az Ítéletábla halált okozó súlyos testi sértést állapított meg.¹²⁵

V. Az alanyi tényezők

V.1. Az elkövető személyi tulajdonságai

A bűnelkövetők személyének osztályozását a természetjogi iskolák tették népszerűvé a büntetőjogi irodalomban. Cesare Lombroso, a kriminál-antropológiai iskola fő képviselője, börtönorvosként számtalan bűnelkövető természetét vizsgálta. Az általa felállított osztályozás szerint vannak született bűnelkövetők, örült, alkalmi, szokásszerű és szenvedélyből cselekedő elkövetők. Később Enrico Ferri kriminológus, aki ötvözte az antropológiai és a szociológiai iskola tanait, öt osztályt különböztetett meg a bűnösök között: a született vagy ösztönszerű, a szokásszerű, az indulatos, az alkalmi és az elmebeteg bűnözőket.¹²⁶

Ezt az utóbbi osztályozást ebben a formában az általam vizsgált korszakban a büntetőjogtudomány már elvetette, a született bűnös létezése nem bizonyított, így nem tekinthető bűnelkövetőnek. Másrészt az elmebeteg bűnelkövető nem rendelkezett beszámítási képességgel, így nem is volt büntethető. Az indulatos bűnelkövetők pedig azért nem alkottak külön csoportot, mert lehetett indulatos az alkalmi és a szokásszerű elkövető is.¹²⁷

A vizsgált büntetőügyekben, és alapvetően a személy elleni erőszakos bűncselekmények körében, a leggyakoribb személyi tulajdonságai az elkövetőnek a durva, agresszív, bosszúálló, megátalkodott természete volt és az a jellemvonás, hogy nem tűrte el, hogy nemet mondjanak neki. Ezek a tulajdonságok ugyanúgy jellemezhetők az alkalmi bűnelkövetőt, sőt az első büntényes elkövetőt is, mint a szokásszerű bűnelkövetőt, rovott előéletű vádlottat. Ezutóbbi tulajdonságok figyelhetőek meg, amikor az elkövetőt agresszív természete miatt elhagyta a felesége, azonban a visszautasítást feldolgozni képtelen vádlott közvetlen közlről hátba lőtte a sértettet.¹²⁸ Ugyanez jelent meg akkor is, amikor a vádlott szerelmi csalódásából adódó

¹²⁵ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./699.

¹²⁶ FINKEY, 1902, 160-165. pp.

¹²⁷ ANGYAL, 1902, 142-196. pp., BATÓ, 2012, 150-153. pp., APÁTHY, 1892, 6-7. pp., ATZÉL, 1888, 7-11. pp., BALOGH, 1868, 10-21. pp.

¹²⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./484.

elkeseredettségében mellbe lőtte a sértettet, az egykori feleségét. Az Ítéltábla mindkét előbbi esetben szándékos emberölést állapított meg.¹²⁹

Szintén a durva természetű, iszákos elkövető jelent meg abban a büntetőügyben, amelyben a vádlott revolverrel a sértettre, a feleségére lőtt, azonban a golyó a sértettet nem találta el, mert az egyik tanú háta mögé bújott és ezért annak subáját találta el. Összesen ötször lőtt a sértett felé. Meg kell említeni, hogy az elkövető korábban már megtámadta baltával a feleségét, és ezúttal is a vádlott csalogatta ki a sértettet az udvarra. Mivel a sértettet nem találták el a lövések, azért az Ítéltábla szándékos emberölés kísérletének minősítette az esetet.¹³⁰

Volt példa arra is, amikor az erőszakos volt férjet jelenteni kellett a községbírónál, mert megöléssel fenyegette a volt feleségét és annak szeretőjét.¹³¹

Nem volt ritka az annyira indulatos vádlott, aki már közveszélyesnek is minősült. A tényállás szerint az elkövető a sértettel és még több gyermekkorú társaikkal dudvát segített hordani. A vádlott egy kis idő elteltével a sértettet nem tűrte meg a helyszínen és a sértett a kergetőzés ellenére sem akart távozni, ezért a vádlott kihozta a házból a fegyvert és azzal 3 lépésről hasba lőtte a sértettet, aki másnap elhalálozott. A szakértő orvosok véleménye szerint a siketnémaságban szenvedő vádlott cselekvése bűnösségének felismerésére szükséges belátással nem rendelkezett, tekintve még rendkívül indulatos természetét, melynél fogva közveszélyes, ezért állandó rendőri felügyelet alá helyezték.¹³²

Könnyen indulatossá válhatott az az elkövető is, akit provokáltak. Így történt ez akkor is, amikor a sértett vesszővel ütötte a vádlottat, a vádlott pedig pusztá kézzel védte magát, amíg szét nem választották őket. Ezt követően a vádlott szidalmazni kezdte a sértettet, a sértett visszafordult, a vádlott a nyitott zsebkésével a sértettet a nyakán, gége tájékon megszúrta.¹³³

A bűnösséget és az elkövetett bűncselekmény minősítését nagymértékben befolyásolták az elkövető azon személyes tulajdonságai, amelyek a jelleméből adódtak. Minden ember jellemét meghatározó körülmény a neveltetés, a társadalmi helyzet, a történelmi időszak, a családi háttér és a műveltség.¹³⁴

¹²⁹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./10.

¹³⁰ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1710.

¹³¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./358.

¹³² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./811.

¹³³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1370.

¹³⁴ NAGY, 1871, 191-210. pp., PIROVITS, 1878, 135-136. pp., WERNER, 1879, 401-413. pp.

V.2. A bűncselekményt kiváltó indítók

A cél (célzat) „az a gondolat, melyet az ember tettei által megvalósítani óhajt.”¹³⁵ Az ember mindig céllal cselekszik, hacsak az elmeműködése nem korlátozott. Ugyanígy a bűncselekmény elkövetője: soha nem a törvényi tényálladék megvalósítása a célja, hanem adott esetben a szándékos emberölési cselekménnyel az elkövető bosszú akart állni egy tartozásért.¹³⁶ A cél ebben az értelemben a cselekvés hatóoka, a vággal azonos, azonban soha nem lehetett a szándékkal azonosítani, arra nézve teljesen közömbös.¹³⁷ Ennek oka, hogy teljes bizonyossággal soha nem lehetett megállapítani, hogy az elkövetőben a hatóokként felmerülő vágy valóban megfogalmazódott-e, másrészt a szándékos cselekvéshez csak az szükséges, hogy az elkövető előre lássa az eredményt és akarja annak bekövetkeztét. Egyáltalán nem volt lényeges, hogy a hatóok pozitív vagy negatív gondolat volt-e.¹³⁸

Ilyen megközelítésben a cél szoros összefüggésben volt a motívummal, vagyis az indítóokkal. Indítók alatt mindazokat az érzelmeket, indulatokat, vágyakat értették, amelyek „az ember akaratát valamely öntudatosan kitűzött cél vagy célok megvalósítására, és evégből valamely cselekvés közvetlen véghezvitelének elhatározására bírják.”¹³⁹

Csakúgy, mint a hatóok, az indítók is közömbösen hatott a szándékra, hiszen a szándékos emberölés akkor is szándékos lett, ha azt akár bosszúból, akár nyereségvágyból, akár szerelemféléstől követték el.¹⁴⁰

A vizsgált korszak gyakorlatában a leggyakoribb indítóok között volt az előzetes kocsmai verekedés, szóváltás, amelyet felerősített az elkövető és a sértett alkoholos állapota, mivel ebben az állapotban hamarabb döntöttek úgy, hogy a felmerült nézeteltérést fizikai bántalmazással rendezik.¹⁴¹ Ezekben az ügyekben a közvetlen ok legtöbbször a tartozás fennállása, az ellenségeskedés kiprovokálása egy régi sérelem miatt, előzetesen fennálló ellenséges viszony, a hamisan vádolás, a szerelemfélést és a féltékenységet vagy olyan hihetetlen ok volt, hogy a sértett nem akarta cimbalmon eljátszani a vádlott nótáját.¹⁴² Ezutóbbi esetben az Ítéltábla halált okozó súlyos testi sértésben marasztalta a zenekedvelő vádlottat.

¹³⁵ FINKEY, 1902, 277. pp.

¹³⁶ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./281.

¹³⁷ BATTLEY, 1879/a, 3-31. pp., ESZTERHÁZY, 1894, 6-14. pp., BEKSICS, 1879, 309-328. pp.

¹³⁸ FINKEY, 1902, 270-285. pp.

¹³⁹ FINKEY, 1902, 277-278. pp., OROSDY, 1891, 58.-80. pp., POLGÁR, 1886., 113-130. pp.

¹⁴⁰ EMMER, 1878, 5-15. pp., CSEMEGI, 1882, *Association Internationale de Droit Penal: Csemegi Károly emlékkönyv: XVI. Congres International de Droit Penal*. MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 2000., BONFS, 1891, 28-29. pp.

¹⁴¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1894./28., IV.1895./281., IV.1895./2094., IV.1898./312., IV.1898./486., IV.1898./859., IV.1898./1659., IV.1899./349., IV.1899./699.

¹⁴² Tartozás fennállása: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./281.

Provokáció: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./312.

Indítóok szempontjából érdekes volt az az ügy, amelyben a vádlott a sértettel kocsmai italozás alkalmával szóváltásba keveredik, azonban a kocsmáros és a jelen lévő rendőr közbeavatkozása miatt a vádlott bármilyen verekedés nélkül elhagyja a kocsmát. A vádlott hazaindult, majd szokása szerint a forgópisztolyát magához véve kukoricaföld őrzésére indult. Azonban, ahogyan az elkövető a kocsmát elhagyta, nem azért vette magához a forgópisztolyt, hogy a kukoricaföldre menjen, hanem hogy kövesse az időközben hazafelé induló sértettet, aki nemsokkal a vádlott után hagyta el a kocsmát. A sértett vallomása szerint hazafelé indulva észlelte, hogy valaki követi, hátranézett, erre a vádlott minden szó nélkül egy lépésnyi távolságból rálőtt, a karja alatt mellbe lőtte.¹⁴³ Egyértelműen megállapítható, hogy az indítóok a kocsmai szóváltáskor jött létre az elkövetőben, azonban azt a rendőrök jelenléte nem engedte véghezvinni, ezért folyamodott a vádlott ahhoz, hogy követni fogja a sértettet. Szándékos emberölésért felelt az elkövető ebben az ügyben.

A szerelemföltés a büntetőjog történetében évszázadokig enyhítő körülmény volt, tehát a Csemegi-kódex hatálya alatt is, egészen 1950-ig. Erős felindulásból elkövetett emberölésként minősítették legtöbbször az ilyen eseteket, de ha az ölési szándék nem feltétlenül csak a féltékenység miatti felindultságból adódott, akkor helye volt a szándékos emberölés megállapításának is. Például abban az ügyben, amelyben a feleség többször elhagyta a férjét, a vádlottat, azonban annak kérlelésére mindig visszatért hozzá. A vádbeli napon a feleség végleg elhagyni készült a férjét, elkezdte összepakolni az ingóságait is. Ekkor a vádlott megcsalással vádolta, majd behozta a konyhából a forgópisztolyát és hátba lőtte a sértettet.¹⁴⁴ Az Ítéletábla megállapította, hogy az ölési szándék fennállt. A vádlott cselekményét erős felindulásnak minősíteni azért volt helytelen, mert amíg kiment a konyhába, majd visszament a pisztollyal és megvárta, amíg a nő megfordult, ez idő alatt az erős felindulása megszűnt, amelynek következtében már csak a féltékenység és a gyűlölet vezette.¹⁴⁵

Meg kell említeni azt a büntetőügyet is, amelyben a vádlott és a sértett házastársak voltak három évig, majd elváltak a vádlott folyamatos féltékeny, erőszakos viselkedése miatt. Ezt a vádlott nehezményezte, a válás után kérte sértettet, hogy menjen el vele egy közeli faluba, ezt a sértett visszautasította. Másnap reggel a vádlott ismét megjelent a sértettnél reggel, a sértett

Ellenséges viszony: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./486.

Hamis vád: „könnyű néktek bort inni, mikor elloptátok a tyúkjaimat” in: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII. 1.: IV.1898./859.

Szerelemföltés: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1659.

El nem játszott nóta: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./699.

¹⁴³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./587.

¹⁴⁴ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./484.

¹⁴⁵ SCHOLMÁSCHI, 1867. 98-123. pp.

nem engedte be, majd délután a sértett a vádlott hosszas könyörgésére mégiscsak beengedte. Amikor a nő elfordult, a vádlott vállon ragadta a bal kezével és a jobb kezével előrántott forgópisztollyal minden előzetes szóváltás nélkül mellbe lőtte. Majd másodjára több lövést adott le a menekülő sértettre, pontosan kétszer, mindkettő eltalálta a sértettet. Egyértelműen szándékos emberölést állapított meg az Ítélető tábla.¹⁴⁶

Szintén egy elhagyott férfi a vádlottja annak az ügynek, melyben a sértett, a feleség, a vádlottat erőszakos és iszákos természete miatt elhagyta és a sógorához költözött. A vádlott a vádbeli napon az esti órákban megjelent a házban, kiabált, majd elővette a talpvágó kését és a sértett, valamint a karján ülő egyéves kisfia felé szurkált, azonban a következő pillanatban a sógora hasba szúrta, hogy megállítsa.¹⁴⁷

A szerelemföltés körébe tartozott, amikor az elkövető, a szerető, attól való félelmében, hogy szerelmét a volt férje, a sértett megöli, a vádlott kétszer mellbe szúrta a sértettet. Mindkét szúrás után meg is forgatta a kést a sértett testében és olyan erővel ejtette a szúrásokat, hogy a kés bordát érve elgörbült.¹⁴⁸ Az Ítélető tábla szándékos emberölésnek minősítette az esetet. Ha a nevezett vádlott csakugyan attól tartott volna, hogy őt a sértett megtámadja, akkor nem ment volna abba a kocsnába, amiről tudta, hogy ott tartózkodik a sértett, hogy magát a megtámadásnak kitegye. A tanúk vallomása szerint nem a sértett volt a támadó, hanem a vádlott.

Pénzben megnyilvánuló haszonszerzés volt az indítók abban az esetben, amikor a szegedi pusztai bojtár vádlottnak nem titkolt célja volt a sértett nyájával összekeverni a saját nyáját, ezért vasvillával támadta meg a sértettet, amikor az tudomást szerzett a tervéről és ellenállt.¹⁴⁹ Vagyoni haszonszerzés hajtotta azt az elkövetőt is, aki a fiától el akarta venni a lovait, a sértett azonban nem akarta azokat átadni, ezért a vádlott többször is a sértettre lőtt.¹⁵⁰ Hasonlóan ahhoz a vádlotthoz, aki éjszaka csirkéket lopott a sértettek udvarából, azonban tetten érték, ezért mindkét sértettet agyonszurkálta.¹⁵¹

Hozzá tartozója megmentése volt a célja annak az elkövetőnek, aki azért állt haragos viszonyban a sértettel, mert állítása szerint a sértett több dolgot is ellopt tőle, például zsírt edényben. A vádlott és a testvére átmentek a szomszédban lakó sértetthez, hogy számon kérjék rajta az újbóli vádaskodást. A másodrendű vádlott megragadta a kapukitámasztó dorongot,

¹⁴⁶ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./10.

¹⁴⁷ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./87.

¹⁴⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./358.

¹⁴⁹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./59.

¹⁵⁰ MNL CSLM KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2113.

¹⁵¹ MNL CSLM KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2194.

mondván az az övé és a sértett tőle lopta el. A sértett kitépte a vádlott kezéből és elkezdte a doronggal ütlegetni a másodrendű vádlottat. Miután a földön magatehetetlenül fekvő testvérén segíteni akart, az elsőrendű vádlott felkapta a dorongot és agyonütötte vele a sértettet.¹⁵²

Az újabb bántalmazástól való félelem is releváns indítók volt abban az esetben, amikor a sértett és a vádlott egy kölcsönként kendő miatt került szóváltásba. Ezért a sértett úgy megverte egy pálcával a vádlottat, hogy az ütlegetés következtében a pálca el is tört. Néhány nappal később a vádlott azt hitte, hogy a sértett majd megint meg akarja verni, ezért levette a válláról a botot, amin a tarisznyáját vitte, majd azzal egyszer a fején megütötte a sértettet hátulról, amitől az összeesett és elhalálozott.¹⁵³ Kérdéses, hogy a vádlott félelme az újabb támadástól megalapozott volt-e vagy sem. Az Ítéletőkönyv így ítélte meg, hogy nem volt az, így halált okozó súlyos testi sértésnek minősítette az esetet.

V.3. A bűncselekmény elkövetését megelőző pszichikus folyamat feltárása

Ebben a fejezetben azt vizsgálom, hogy hogyan épül fel az a pszichikus, lelki, érzelmi folyamat az elkövető tudatában, amely a bűncselekmény elkövetéséhez vezet. Ehhez a külvilágban megjelenő jelenségeket kell feltárni.

A korabeli jogirodalomban uralkodó felfogás, hogy az elkövető cselekménye alapján bekövetkezett eredmény mindig valamilyen változást hozott létre a külvilágban.¹⁵⁴ Ugyanakkor a determinista büntetőjogászok azt vallották, hogy nem létezett abszolút szabad akarat, mivel a cselekményre számtalan külvilágban rejlő, az adott egyén hatalmán kívülálló tényező gyakorolhatott hatást.¹⁵⁵

Mindezek tükrében külvilágnak minősült az elkövetőt körülvevő társadalmi helyzet, amelybe beleszületett, és amelyben élt, minden társadalmi berendezkedés, ahol értelmezhető volt az elkövető létezése. Ezek, az évek hosszú sora alatt átélt külvilági hatások hozták létre az elkövető tudatában a motívumokat, amelyek gyakran olyan erősek voltak, hogy felborították a lélek egyensúlyát és a szabad akaratot.¹⁵⁶

Gyakran előforduló jelenség, hogy a tanyavilágban nevelkedett, nehéz sorsú, keményen dolgozó vádlott lelkében az a helyzet, hogy egy kocsmai verekezésben alulmaradt, olyan mélyről jövő gyűlöletet és sikertelenséget eredményezett, hogy eldöntötte: megöli a sértettet.

¹⁵² MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./465.

¹⁵³ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1899./6.

¹⁵⁴ FINKEY, 1902, 250-260. pp., BÁNFFAY, 1875, 255-285. pp., BLEUER, 1890, 712-715. pp.

¹⁵⁵ FINKEY, 1902, 140-150. pp., DOLLESCHAL, 1892/b, 3-5. pp.

¹⁵⁶ JEKELFALUSSY, 1883, 8-40. pp.

Ez történt abban az esetben, amikor a vádlott, ahelyett, hogy a forgópisztolyával a kukoricaföld őrzésére indult volna, követni kezdte a sértettet és közvetlen közletről mellbe lőtte.¹⁵⁷

Más elkövető súlyos testi sérülés, vagy akár halál okozásától sem riadt vissza, ha meg kellett védenie a becsületét a munkájában, így például az engedély nélkül halászókat a vádlott, a tó őrzője, forgópisztolyával kétszer a sértettek lábára lőtt. A véletlen műve volt, hogy nem létfontosságú szerveket értek a lövések.¹⁵⁸ Így szándékos emberölés kísérlete került megállapításra.

A szegedi pusztai bojtárvilág is megjelenik az általam vizsgált jogesetekben, például abban a szándékos emberölési jogesetben, amikor a vádlott feltett szándéka volt a nyáját a sértett nyájával összekeverni haszonszerzés céljából.¹⁵⁹ Amikor a sértett bojtár nehezményezte ezt a lépését a vádlottnak, a vádlott kétszer, nagy erővel hason szúrta vasvillával. A reakció nem egyedi, a bojtároknak mindig egyedül kellett helytállni a hatalmas csordáért, nem remélhettek segítséget. A kegyetlen, gyors elkövetés annak a közegnek a hatása, ahonnan az elkövető származik. Az az ember, aki mindig így magára van utalva, rögtön végrehajtja, amit a fejébe vesz.¹⁶⁰

Külön figyelmet igényelnek azok az esetek, amikor az elkövető gyermekkorú, hiszen ilyenkor hatványozottan szerepe van a nevelésnek, a családi közegnek, hiszen a gyermek ebből még nem került ki, a cselekmény elkövetése időpontjában is benne él. Így például, amikor az elkövető egy előzetes sérelem miatt közvetlen közletről hasba lőtte a szintén gyermekkorú sértettet az apja forgópisztolyával. Mivel a vádlott az orvosi szakvélemény alapján közveszélyesnek minősült, ezért az Ítéletábla az eljárást megszüntette és állandó rendőri felügyeletet rendelt el a vádlott mellé.¹⁶¹

V.4. Az elkövető sértetthez fűződő viszonya

A halált okozó súlyos testi sértés és a szándékos emberölés bűncselekmények elhatárolásának vizsgálatakor végül, de nem utolsó sorban, figyelembe kell venni a vádlott és a sértett között az elkövetés idején fennálló viszonyt, mely lehet rokoni, baráti, hozzátartozói, házastársi, gyermeki, szülői vagy szerelmi kapcsolat.¹⁶²

¹⁵⁷ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./587.

¹⁵⁸ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./2022.

¹⁵⁹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./59.

¹⁶⁰ ALFÖLDI, 1892, 338-339. pp., BODOR, 1890, 386-388. pp.

¹⁶¹ MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./811.

¹⁶² GÖDÖNY, 1970, 15-20. pp.

Az ember természete szerint nem akarja bántani azt, akit szeret, hiszen olyan erős érzések fűzik hozzá. Azonban nem törvényszerű, hogy ezek az erős érzések mindig pozitívak, mert a gyűlölet is fakadhat ugyanebből az erős érzésből.

A bűncselekmény elkövetését kiváltó indítóokokról szóló fejezetben számtalan érzést bemutattam, amelyek mind alapjául szolgálnak a bűncselekmény elkövetéséhez, úgy, mint a féltékenységet, a gyűlöletet, az egyet nem értést, az elutasítást elfogadni nem tudást.

Felmerül a kérdés, hogy mi készítette arra az elkövetőt, hogy egykori szerelmét, házastársát, gyermekét, barátját, szomszédját bántalmazza, sokszor kegyetlenül nagy fájdalommal járó sérülést vagy halált okozva.¹⁶³ Erre a szakirodalom sem tudja a választ, azonban annyi biztos, hogy akihez az elkövetőt valamilyen érzelmi kapcsolat fűzi, az irányában sokkal hevesebben fog fellépni, ha valamilyen konfliktus adódik közöttük, mint például egy ismeretlen kocsmái ivócimborával szemben.¹⁶⁴ Ennek az az oka, hogy az elkövető életének a sértett a része, és amikor a sértett valamiért felborítja az elkövető által elképzelt rendet (visszautasítással, engedetlenséggel például), akkor sokkal nagyobb érzelmek törnek fel a vádlottból, ezáltal hamarabb idézett elő súlyos eredményt.

VI. Konklúzió

A korszakban a bíróságok fontos feladata volt megtalálni a fókuszpontot az élet elleni erőszakos bűncselekményekben, amely alapján eldönthető, hogy a szándék mely tényállási elemekre terjedt ki, és melyekre nem.

Összességében kijelenthető, hogy az elhatárolási kérdések bizony megosztották a jogalkalmazó Szegedi Királyi Ítéltáblát. Sok esetben a bíró szubjektív, egyéni mérlegelése döntött a tárgyi és az alanyi tényezők figyelembe vételével a szándékról, megfelelő mennyiségű és minőségű bizonyítékok hiányában. E kérdések vizsgálata tehát még 130 év távlatából is tartogat kérdéseket felvető tényállásokat a kutató számára.

A feldolgozott 47 büntetőügyből 31 esetben szándékos emberölésnek, 16 esetben pedig halált okozó súlyos testi sértésnek minősült az elkövető cselekménye. A 31 szándékos emberölési büntetőügyből 12 esetben nem következett be a sértett halála, ezért ezen esetekben az Ítéltábla szándékos emberölés kísérletét állapította meg. A szándékos emberölési kísérletek vizsgálata azért indokolt, mert az elhatárolás szempontjainak feltárása és kidolgozása az

¹⁶³ Házastárs: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./484., IV.1898./10., IV.1898./1710., IV.1898./1682., IV.1898./1464., IV.1899./358., IV.1899./653.

Gyermek: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./1907., IV.1898./2113., IV.1899./14.

Barát: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1895./1035., IV.1899./307.

Szomszéd: MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1.: IV.1898./465.

¹⁶⁴ BLEUER, 1893, 185-186. pp.

elkövető szándékán alapult, ezért ezen esetekből is kitűnik az elkövető ölési vagy testi sértési szándéka. Ezekben a büntetőügyekben a sértett halála a véletlen, a szakszerű és az időben érkező orvosi ellátás vagy harmadik személyek közbeavatkozása miatt maradt el.

Az elhatárolási szempontok tehát, amelyeknek e dolgozatomat szenteltem, fundamentumát adják a halált okozó súlyos testi sértés és a szándékos emberölés büntetőjogtörténeti és hatályos büntetőjogi megértésének. Másrésről, célom volt az általam olyannyira szeretett egyetemi városom, Szeged bírósági gyakorlatát bemutatni az Szegedi Királyi Ítélőtábla felállítását követő évtizedben, melyet keretbe foglal az újonnan hatályba lépett Csemegi-kódex, az első magyar büntetőtörvénykönyv korszakalkotó hatása.

VII. Szakirodalomjegyzék:

1. ALFÖLDI, 1892: ALFÖLDI DÁVID: A BTK. módosítása. *Jog*, 1892, 11. évf. 45.sz., 338-339. pp.
2. ANGYAL, 1909: ANGYAL PÁL: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Stachora, Budapest, 1909.
3. ANGYAL, 1902: ANGYAL PÁL: *A személyes tulajdonságok és körülmények tana*. In: Balogh Jenő (szerk.): *Jogi értekezések*, 2. füzet, Singer és Wolner, Budapest, 1902.
4. ANTALÓCZY, 2013: ANTALÓCZY PÉTER (szerk.): *Eötvös Károly, a védőügyvéd*. Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 2013.
5. APÁTHY, 1892: APÁTHY GYULA: Büntetőjogi controversiák. *Ügyvédek Lapja*, 1892, 9. évf. 3.sz., 6-7. pp.
6. Association Internationale de Droit Penal: *Csemegi Károly emlékkönyv: XVI. Congres International de Droit Penal*. MTA Jogtudományi Intézet, Budapest, 2000.
7. AST, 1886: AST VINCZE: *A visszaesésről*. Id. Poldini Ede és társa nyomdája, Budapest, 1886.
8. ATZÉL, 1888: ATZÉL BÉLA: *Fegyházaink betegülési, halál és légűrtartalmú viszonyai*. Franklin, Budapest, 1888.
9. BALOGH, 2006: BALOGH ÁGNES: *Az egészség védelme a büntetőjogban*. PhD-értekezés, Pécsi Tudományegyetem, 2006.
10. BALOGH, 2008: BALOGH ELEMÉR: A magyar büntetőjogi dogmatika kezdetei. *Jogtörténeti szemle*, 2008, 4. sz., 1-4. pp.
11. BALOGH, 2023: BALOGH ELEMÉR: Bűncselekmény és büntetés. *IJOTEN/Jogtörténet*, 172. szócikk, lezárás dátuma: 2023.04.10. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/2021469>
Utolsó látogatás és letöltés időpontja: 2024.11.17.
12. BALOGH, 1886: BALOGH JENŐ: *Szándékos emberölés kísérletének és a súlyos testi sértés halmazata*. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető Jog Tára*. XII. kötet, 1886, 140-156. pp.
13. BALOGH, 1868: BALOGH TAMÁS: *A halálos büntetés eltörlése*. Arad, 1868.
14. BÁNFFAY, 1875: BÁNFFAY SIMON: A BTK. javaslatának általános része. *Magyar Igazságügy*, 1875, 3. évf. 4.sz., 255-285. pp.
15. BARNA, 1887: BARNA IGNÁCZ: A magyar büntető törvénykönyv revisiójának kérdéséhez. *Jogtudományi Közlöny*, 1887, 22. évf. 4.sz. 33-34. pp.
16. BARNA, 1878: BARNA IGNÁCZ: A magyar rendőri BTK. javaslata. *Magyar Themis*, 1878, 8. évf. 25. sz. 193-199. pp.

17. BATÓ, 2012: BATÓ SZILVIA: *Mert az Ördög velem volt: élet elleni bűncselekmények a 19. század első felében*. L'Harmattan, Budapest, 2012.
18. BÁTASZÉKY, 1891: BÁTASZÉKY LAJOS: A büntetőtörvény módosítása. *Jog*, 1891, 10. évf. 20. sz., 156-157. pp.
19. BATTLAY, 1879/a: BATTLAY IMRE: *A magyar BTK. a dolus és culpa szempontjából*. Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság, Budapest, 1879.
20. BATTLAY, 1879/b: BATTLAY IMRE: *A magyar büntető törvénykönyv*. Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság, Budapest, 1879.
21. BEKSICS, 1879: BEKSICS GUSZTÁV: Az egyéni szabadság fejlődése és jelen állása Európában. *Magyar Igazságügy*, 1879, 12. évf. 5. sz., 309-328. pp.
22. BLEUER, 1890: BLEUER SAMU: A BTK-et módosító javaslat. *Jogi Szemle*, 1890, 3. évf. 23. sz., 712-715. pp.
23. BLEUER, 1893: BLEUER SAMU: Lélektan és criminalistika. *Jogtudományi Közlöny*, 1893, 28. évf. 24. sz., 185-186. pp.
24. BODOR, 1890: BODOR LÁSZLÓ: A feltételes elítélés. *Jogtudományi Közlöny*, 1890, 25. évf. 49.sz., 386-388. pp.
25. BODOR, 1880: BODOR LÁSZLÓ: Adalékok a magyar büntető törvénykönyv magyarázatához. *Jogtudományi Közlöny*, 1880, 15. évf. 47.sz., 319-330. pp.
26. BODOR, 1891: BODOR LÁSZLÓ: Büntetőtörvénykönyvünk revisiójáról. *Jog*, 1891, 10.évf. 3.sz. 386-390. pp.
27. BONFS, 1891: BONFS GYULA: A katonai büntetőtörvénykönyv revisiójához. *Jog*, 1891, 10. évf. 4. sz., 28-29. pp.
28. CSATSKÓ, 1868/a: CSATSKÓ IMRE: A büntetőjog elveiről. *Jogtudományi Közlöny*, 1868, 3. évf. 11. sz. 88-92. pp.
29. CSATSKÓ, 1868/b: CSATSKÓ IMRE: Töredékek a büntetőjogról és hatalomról. *Jogtudományi Közlöny*, 1868, 3. évf. 23. sz., 177-178. pp.
30. CSEMEGI, 1862: CSEMEGI KÁROLY: *A jogvesztés elmélete és az államjog*. 1862. in: Csemegi Károly művei 1. kötet, 1904, 101-136. pp.
31. CSEMEGI, 1882: CSEMEGI KÁROLY: *Magyar bünvádi eljárás a törvényszékek előtt: törvényjavaslat*. Franklin Társulat, Budapest, 1882, 1.
32. CSERNA, 1881: CSERNA VINCZE: *A magyar BTK. a büntettekről és vétségekről*. Számmer Imre nyomdája, Veszprém, 1881.
33. CSERNA, 1880: CSERNA VINCZE: A magyar BTK. a kihágásokról. *Békésmegyei Közlöny*, 1880, 7. évf. 157. sz., 100-115. pp.

34. CSERNA, 1883: CSERNA VINCZE: *Különbség szándékos emberölés és gyilkosság közt*. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető Jog Tára*. VI. kötet, 1883, 188-220. pp.
35. CSIKY, 1892: CSIKY LAJOS: *Képek a börtönügy történetéből*. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1892, 8. évf. 74. sz., 1-23. pp.
36. CSUKÁSSY, 1871: CSUKÁSSY KÁROLY: *A bűnösséget, nem a bűntényt kell büntetni*. *Magyar Themis*, 1871, 2. évf. 18. sz., 201-202. pp.
37. CSUKÁSSY, 1875: CSUKÁSSY KÁROLY: *Észrevételek a magyar BTK. javaslata felett*. *Magyar Themis*, 1875, 5. évf. 3. sz., 13-289. pp.
38. DEE'SI, 1883: DEE'SI GYULA: *A büntett elmélete*. Buschmann F., Budapest, 1883.
39. DOLLESCHAL, 1892/a: DOLLESCHAL ALFRÉD: *Az ártatlanul történt megbüntetés fogalommeghatározásához*. *Ügyvédek Lapja*, 1892, 9. évf. 8. sz., 4-6. pp.
40. DOLLESCHAL, 1892/b: DOLLESCHAL ALFRÉD: *Részletek az angol büntetőjogból*. *Ügyvédek Lapja*, 1892, 9. évf. 36. sz., 3-5. pp.
41. ECKMAYER, 1868: ECKMAYER ÁGOSTON: *Adalék a halálbüntetés végrehajtása körüli tanhoz*. *Jogtudományi Közlöny*, 1868, 3. évf. 33. sz., 264-266. pp.
42. EDVI, 1915: EDVI ILLÉS KÁROLY (szerk.): *Az anyagi büntető törvények és a sajtótörvény. A büntető novellával, az összes melléktörvényekkel, rendeletekkel, utasításokkal és a felsőbbíróságok határozataival kiegészítve*. Grill Károly Könyvkiadóhivatala, Budapest, 1915.
43. EDVI, 1904/a: EDVI ILLÉS KÁROLY, GYOMAI ZSIGMOND (sajtó alá rend.): *Csemegi Károly művei: Közjogi és publicisztikai dolgozatok; Jogászegyleti beszédek*. Franklin Kiadó, Budapest, 1904.
44. EDVI, 1904/b: EDVI ILLÉS KÁROLY, GYOMAI ZSIGMOND (sajtó alá rend.): *Csemegi Károly művei: Anyagi büntetőjog; Bünvádi eljárás*. Franklin Kiadó, Budapest, 1904.
45. EDVI, 1902: EDVI ILLÉS KÁROLY: *A magyar büntetőtörvények zsebkönyve*. Politzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedése, Budapest, 1902.
46. EMMER, 1878: EMMER KORNÉL: *Büntetőjogi reformunk és a sajtókérdés*. Pfeiffer F., Budapest, 1878.
47. ERDEI, 2001: ERDEI ÁRPÁD: *A praxistól a kodifikációig. Csemegi Károly emlékére, 1826-1899*. Osiris, Budapest, 2001.
48. ESZTERHÁZY, 1894: ESZTERHÁZY SÁNDOR: *Enyhébb irányzat a büntetőjogban*. M. Kir. Gazd. Tanintézeti könyvker. bizománya, Budapest, 1894.
49. FINKEY, 1902: FINKEY FERENC: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Politzer Zsigmond és Fia Könyvkereskedése, Budapest, 1902.

50. FINKEY, 1927: FINKEY FERENC: *Anyagi igazság és téves jelszavak a büntetőeljárársban*. A Magyar Jogi Szemle kiadása, Budapest, 1927.
51. GEORGIÁDES, 1996: GEORGIÁDES ILDIKÓ, SEBESTYÉN ISTVÁN: *Oppidum Csongrád*. Oppidum Csongrád Alapítvány, Csongrád, 1996.
52. GÖDÖNY, 1970: GÖDÖNY JÓZSEF: *A súlyos testi sértés büntette vizsgálatának kriminológiai és kriminalisztikai tapasztalatai*. Országos Kriminalisztikai Intézet, Budapest, 1970.
53. HAJNAL, 1944: HAJNAL HUGÓ: *Csemegi Károly: a magyar büntetőtörvénykönyv s a bírói szervezetről szóló törvény megalkotójának élete és működése*. Pesti Lloyd, Budapest, 1944.
54. HOROVITZ, 1891: HOROVITZ SIMON: *A magyar büntetőjog rendszerének tan- és kézikönyve*. Bernovits G., Kassa, 1891.
55. ILLÉS, 1893: ILLÉS KÁROLY: A kétes elmeállapotok orvosi és bírói megítélése. *Magyar Jogászegyleti értekezések*, 1893, 10. évf. 91. sz., 1-21. pp.
56. ILLÉS, 1884: ILLÉS KÁROLY: *Adalék a causalis nexus tanához*. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető Jog Tára*. VIII. kötet, 1884, 289-320. pp.
57. JAKAB, 2015: JAKAB ZSOLT: A beszámíthatatlan elkövetőkkel szembeni büntetőjogi jogkövetkezmények alakulása a magyar jogtörténetben: kezdetektől a Csemegi-kódex megjelenéséig, különösen a Csemegi-kódex öntudatlan állapotra és az elmezavarra vonatkozó rendelkezéseire. Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Akadémiai Bizottság, *Büntetőjogi Tanulmányok*, 2015, 16. évf., 57-76. pp.
58. JEKELFALUSSY, 1883: JEKELFALUSSY JÓZSEF: *Hazánk bűnügyi statisztikája*. Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1883.
59. KAUTZ, 1881: KAUTZ GUSZTÁV: *A magyar büntetőjog tankönyve*. Eggenberger, Budapest, 1881.
60. KELEMEN, 1890: KELEMEN MÓR: A BTK. büntetési és börtönrendszere. *Magyar Jogászegyleti Értekezések*, 1890, 4-5. kötet, 23-50. pp.
61. LAUFFER, 1888: LAUFFER GYULA: A dolus fogalmához. *Magyar Igazságügy*, 1888, 29. évf. 4. sz., 231-239. pp.
62. LENGYEL, 1922: LENGYEL AURÉL: *A Csemegi-kódex és újabb büntetőjogi kodifikációnk*. Budapest, Pesti Lloyd-Társaság, 1922.
63. LÉVAY, 2020: LÉVAY MIKLÓS: The Driving Forces of the Penal Policy of Hungary in the 2010s with Special Regard to the Preparation of the Criminal Code of 2012. *ELTE Law Journal*, 2020, 8. évf. 2. sz., 25-41. pp.

64. LÖW, 1880: LÖW TÓBIÁS (szerk.): *A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről, 1878: 5. tcz., és teljes anyaggyűjteménye*. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság, Budapest, 1880.
65. LUKÁCS, 1884: LUKÁCS ADOLF: *A dolus alternativus a tudomány szempontjából és alkalmazása gyilkosság esetén*. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető Jog Tára*. IX. kötet, 1884, 10. sz., 145-225. pp.
66. MEZEY, 2001: MEZEY BARNA, ZINNER TIBOR: *A praxistól a kodifikációig: Csemegi Károly emlékére (1826-1899)*. Osiris, Budapest, 2001.
67. NAGY, 1926: NAGY FERENC: *Elnöki megnyitón elmondott beszéd Csemegi Károly emlékére tartott 1926. május 2-iki ülésén*. Franklin, Budapest, 1926.
68. NAGY, 1871: NAGY JÁNOS: A büntető jognak lélektani elvekre fektetése. *Magyar Themis*, 1871, 5. évf. 1-52. sz., 191-210. pp.
69. OROSDY, 1891: OROSDY LAJOS: *Az ölésre irányuló dolus eventualis is lehet előre megfontolt*. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető Jog Tára*. XXII. kötet, 1891, 58-80. pp.
70. PAPP, 2008: PAPP LÁSZLÓ: Új büntetőjogi irányzatok a századfordulón: a kriminálantropológia megjelenése Magyarországon. *Jogtörténeti szemle*, 2008, 4. sz., 40-44. pp.
71. PAULER, 1869: PAULER TIVADAR: *Büntetőjogtan I., II.* Pfeifer Ferdinánd, Budapest, 1869.
72. PIROVITS, 1878: PIROVITS KÁLMÁN: A büntetőtörvénykönyv életbelépéséről. *Jogtudományi Közlöny*, 1878, 13. évf. 16. sz., 135-136. pp.
73. POLGÁR, 1886: POLGÁR JÓZSEF: *Szándék a gyilkosság és szándékos emberölés eseteiben*. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető Jog Tára*. XIII. kötet, 1886, 113-130. pp.
74. SCHNIERER, 1867: SCHNIERER ALADÁR: Az ölés bűnfogalmának az újabbkori törvényhozások szerinti megállapítása. *Jogtudományi Közlöny*, 1867, 2. évf., 98-123. pp.
75. SCHOLMÁSCHI, 1891: SCHOLMÁSCHI ADOLF: A vadházasság büntetőjogi szempontból. *Jog*, 1891, 10. évf. 7. sz., 49-55. pp.
76. SÍK, 1882: SÍK SÁNDOR: A súlyos testi sértés büntettének correctionalisációja. *Jogtudományi Közlöny*, 1882, 17. évf. 23. sz., 183-184. pp.
77. TÓTH, 2018: TÓTH MIHÁLY: *Csemegi Károly – mint ember*. In: HORVÁTH ATTILA, BÉKÉS ÁDÁM (szerk.): *Tanulmányok a Csemegi-kódex megalkotásának 140. évfordulója tiszteletére*. Dialóg Campus, Ludovika Egyetemi K., Budapest, 2018, 27-39. pp.

78. VAVRIK, 1899: VAVRIK BÉLA ÉS TARNAI JÁNOS emlékbeszédei: Csemegi Károly emlékezete: a Magyar Jogászegylet díszülése. *Jogtudományi Közlöny*, 1899, 34. évf. 44. sz., 313-317. pp.
79. WERNER, 1879: WERNER REZSŐ: A dolus és culpa jelentősége a büntetőjogban. *Magyar Igazságügy*, 1879, 11. évf. 4. sz., 401-413. pp.
80. WERNER, 1881: WERNER REZSŐ: *A magyar büntetőjog általános elvei: az 1878: V. és 1879: XL. törvénycikkek alapján*. Franklin, Budapest, 1881.

VIII. Döntvények

- C. 559/83. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. VII. kötet, 1884, 380-390. pp.
- C.9410/87. M. f. h. V. 332. In: MÁRKUS DEZSŐ: *Felsőbíróságaink elvi határozatai*. Grill Károly Császári és Királyi Udvar Könyvkereskedése, Budapest, 1894, 348-352. pp.
- C. 5302/94. M. f. h. VIII. 659. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. XXVII. kötet, 1894, 190-200. pp.
- C. 11.411/85. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. IX. kötet, 1884, 140-155. pp.
- C. 1203/82. Dt. 11. 168. In: NÉMETH PÉTER (szerk.): *Büntető jog tára*. IV. kötet, 1882, 240-245. pp.

IX. Levéltári forrásjegyzék

- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1891. VII.1. 1-2.d. II.1891./6.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1894. VII.1. 3-98. 107.d. IV. 1894./28.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1895. VII.1. 1-299. 139.d. IV.1895./281.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1895. VII.1. 996-1100. 143.d. IV.1895./1035.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1895. VII. 1. 2009-2197. 147.d. IV.1895/2108., IV.1895./2094.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1898. VII.1. 1-500. 229.d. IV.1898./353., IV.1898./46., IV.1898./59., IV.1898./486., IV.1898./10., IV.1898./385., IV.1898./465., IV.1898./312., IV.1898./484.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1898. VII. 1. 501-801. 230.d. IV.1898./587.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1898. VII. 1. 802-1398. 231.d. IV.1898./811., IV.1898./859., IV.1898./937., IV.1898./955., IV.1898./962., IV.1898./1362., IV.1898./1370.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1898. VII. 1. 1415-1850. 232.d. IV.1898./1813., IV.1898./1816., IV.1898./1710., IV.1898./1602., IV.1898./1659., IV.1898./1682., IV.1898./1464.

- MNL CSLM KL Sz.K.Í. 1898. VII.1. 1902-2300. 233.d. IV.1898./2113., IV.1898./2152., IV.1898./2171., IV.1898./2194., IV.1898./2022., IV.1898./1907.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. 1899. VII.1. 1-100. 262.d. IV.1899./87., IV.1899./45., IV.1899./14., IV.1899./6.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1. 1899. 301-400. 263.d. IV.1899./307., IV.1899./349., IV.1899./358., IV.1899./397.
- MNL CSML KL Sz.K.Í. VII.1. 1899. 601-700. 264. d. IV.1899./653., IV.1899./669., IV.1899./699.